

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ХІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ІНОЗЕМНА ФІЛОЛОГІЯ У ХХІ СТОЛІТТІ»

6 листопада 2020 року

Запоріжжя – 2020

Затверджено до друку рішенням Вченої ради Запорізького національного університету (протокол № 4 від 24 листопада 2020 року)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

ФРОЛОВ М. О. – голова оргкомітету, д.істор.н., проф., ректор Запорізького національного університету

ВАСИЛЬЧУК Г. М. – заступник голови, д.істор.н., проф., проректор з наукової роботи Запорізького національного університету

МОРОШКІНА Г. Ф. – заступник голови, к.філол.н., доц. кафедри романської філології і перекладу, декан факультету іноземної філології

СНІКЄЄВА С. М. – заступник голови, д.філол.н., проф., зав. кафедри англійської філології

ЗАЦНИЙ Ю. А. – д.філол.н., проф. кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови

РУЖИН К. М. – к.пед.н., доц., зав. кафедри викладання другої іноземної мови

ШАРГАЙ І. Є. – к.філол.н., доц., зав. кафедри романської філології і перекладу

ВАПРОВ С. Ю. – к.філол.н., доц., зав. кафедри німецької філології і перекладу

ІВАНЕНКО С. В. – к.філол.н., доц., зав. кафедри іноземних мов професійного спрямування

ВАСИЛИНА К. М. – к.філол.н., доц., заст. декана з навчальної роботи, доц. кафедри англійської філології

ДЕРЕВЯНКО Ю. М. – заст. декана з наукової роботи, к.філол.н., ст. викл. кафедри іноземних мов професійного спрямування

ЗАЛУЖНА М. В. – відпов. секретар, к.філол.н., доц. кафедри англійської філології

БУРДЕ Ж.-Ф. – професор, Університет ДюМен (м. ЛеМан, Франція)

КОЛЬДО Х. ГАРАЙ – проф. факультету освіти, філософії та антропології, Університет Країни Басків (м. Більбао, Іспанія)

ОЗКАН Й. – доктор філософії, доц. кафедри викладання англійської мови факультету освіти Університету Чукурова (м. Адана, Туреччина)

До збірника увійшли тези доповідей XII Міжнародної наукової конференції “Іноземна філологія у ХХІ столітті”, що проходила 6 листопада 2020 року в Запорізькому національному університеті. Конференція має на меті сприяти розвитку сучасної лінгвістичної науки. Адресовано науковим працівникам, викладачам, аспірантам, студентам філологічних спеціальностей. Відповідальність за достовірність фактичних даних, коректність цитувань, науковий рівень та мовно-стилістичне оформлення матеріалів несуть автори публікацій.

Тези доповідей XII Міжнародної наукової конференції “Іноземна філологія у ХХІ столітті”: Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 98 с.

ЗМІСТ

АВРАМЕНКО О. М. Чинники та джерела варіативності англійської мови в Південній Африканській Республіці: South African Indian English	5
АНИКАНОВА Л. О., ЄНІКЄЄВА С. М. Тактика екземпліфікації у медіа-дискурсі Бориса Джонсона	8
БАНДРОВСЬКА О. Т. Лондонський текст англійської літератури ХХ століття: проблематизація міста в есеїстичній книзі Форда Медокса Форда «Душа Лондона»	11
БЕЗРОДНИХ І. Г. Рецепція античного жанру епіталами у весільній поезії Роберта Герріка	13
БЕСПАЛА Л. В. Особливості функціонування креолізмів в англійськомовній пресі країн Карибського регіону	16
БОНДАРЕНКО О. М. Нові слова англійської мови на позначення змін у організації праці	19
БРОДСЬКА Л. В. Мовні засоби актуалізації концепту APPROXIMATION у сучасній англійській мові	21
ВЕРЕМЧУК Е. О. Макроструктура концепту DIGNITY у світлі лінгвокогнітивних досліджень	24
ГОЛУБ Ю. І., ЛОМЕЙКО К. А. Лінгвостилістичні особливості пейзажних описів у романі К. С. Льюїса «Поза мовчазною планетою»	27
ГОЛУБ Ю. І., ЛУЖАНИЦЯ О. І. Системні відношення у лексиці діалектів північно-східної Англії	30
ГУРА Н. П. Лексико-семантичні групи складних прикметників машинобудівної галузі	33
ГУТАРУК Н. В. Проблематика дитинства в сонетах В. Шекспіра	36
ДОБРОВОЛЬСЬКА М. Б. Ситуація оцінки з середнім ступенем імпліцитності	38
ЄНІКЄЄВ Д. С. Епітет BEAUTIFUL у політичному дискурсі Дональда Трампа	40
ЄНІКЄЄВА С. М. Синергетичні аспекти кооперації лексичної та словотворчої систем сучасної англійської мови	43
ЗАЛУЖНА М. В. Символи невизначеності в романі І. МакЮена “Saturday”	46
КОЗЛОВА Т. О. Перспективи розвитку мовознавства в контексті глобальної трансдисциплінарної науки та освіти	49
МАКЄДОНОВА О. Д. Характеристика стратегій і тактик в англійськомовному рекламному дискурсі	51
МАМЕДОВА А. І. Модальна парадигма текстів німецьких анекдотів	54
MASLOVA M. V. Allusive intermodality as a means of creating structural anticipation	57
ПОЛЄЖАЄВ Ю. Г. Номінативна ефективність фразеології австралійського варіанту англійської мови	59
ПРИХОДЧЕНКО О. О. Роль емоцій у формуванні картини світу	62

ПРИХОДЬКО Г. І. Етнокультурний компонент фразеологізмів	64
ПУЗАНОВ В. М. Віртуалізація як джерело неологізмів в англійській мові (на прикладі шахів)	67
СЛАСТЬОН С. Е. Гендерний мегатекст про Марію І Стюарт: англійський контекст XVIII століття	69
СОБОЛЬ О. В. Текст Лондона у світлі дослідницької аналітики	73
СТУЛІНА Є. В. Методика дослідження концептуального змісту фразологізмів у художньому тексті	76
ТАРАСЕНКО К. В. Памфлетистика Генрі Робертса (1585?-1616?): тематичний діапазон та дослідницькі перспективи	79
ТОЛМАТОВА А. О. Антропоніми у трилогії американської письменниці Н. К. Джемісін «The Broken Earth»	82
ФЕДОРЯКА Л. Д. Концепт магічного у творчості Т. Неша і В. Шекспіра (на прикладі памфлету «Нічні жахи» і трагедії «Макбет»)	84
ФЕЛОНЕНКО М. С. Мультимодалістика як сучасна парадигма лінгвістичних студій	89
ФІЛАТОВА О. В. Специфіка гендерних стосунків у романі «Пандосто. Триумф часу» (1588) Роберта Гріна	91
ХОМА В. І. Часопростір постапокаліптичного роману (на прикладі роману «Англійський пацієнт» Майкла Онтадже)	93
ШЕВЧУК О. В. Лінгвопрагматичний аспект функціонування відмінкових конструкцій в сучасній англійській мові	95

**ЧИННИКИ ТА ДЖЕРЕЛА ВАРІАТИВНОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
В ПІВДЕННІЙ АФРИКАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ:
*SOUTH AFRICAN INDIAN ENGLISH***

Географічне поширення за межі споконвічної території функціонування, контакти з різними за типологією та ступенем генетичної спорідненості мовами прискорили процеси варіативності англійської мови на всіх структурних рівнях. Характер модифікацій визначається низкою екстралінгвальних та внутрішньолінгвальних чинників, серед яких потужними виявилися етнічна та лінгвальна негомогенність суспільства.

Виразні модифікації на рівні лексики, яка швидко реагує на зміни умов функціонування мови. Взаємодія носіїв англійської мови з представниками місцевих культур та культурами мігрантів суттєво вплинула на кількісний та якісний склад словникового складу англійської мови в Південній Африканській Республіці. Важливі наслідки лінгвокультурних контактів (запозичення та регіональні інновації, багатомовність і перемикування коду) неодноразово слугували об'єктом багатоаспектних досліджень [English... 2019; Klerk 1996; Lass 1987; Mesthrie 1995; 2011]. Втім висвітлення розвитку та функціонування англійської мови в Південній Африці має здебільшого конститутивний характер, а джерела та чинники її варіативності залишаються недостатньо вивченими.

Варто зазначити, що багатомовність країни зумовила високий ступінь негомогенності англійської мови з огляду на регіональний, етнічний та соціальний критерії. Наприклад, у східній провінції Квазулу-Наталь англійська мова, яка функціонує в якості першої (рідної) та другої / допоміжної (в комунікації носіїв індійських мов — South African Indian English / SAIE), співіснує з найпоширенішою в цій провінції африканською мовою зулу.

Етнічна мозаїчність країни позначилася на сумісному функціонуванні загальної (лінгва-франка) англійської мови (General South African English — SAE) з етнічними варіантами (Afrikaans English, Black English, ‘Coloured’ English та South African Indian English), кожен з яких являє собою континуальність варіацій від престижних (‘cultivated’) до непрестижних (‘broad’) форм комунікації залежно від рівня освіти та соціального статусу мовців. Той факт, що зазначені форми взаємодіють і впливають на розвиток лексико-семантичної системи англійської мови, засвідчує аналіз структури, семантики, етимології та функціонування одиниць, зареєстрованих авторитетними лексикографічними джерелами [Banford & Banford 1991; Dictionary... 1996; Mesthrie 2010].

Зауважимо, що результати цього впливу на SAE відчутні з боку таких міноритарних варіантів, як SAIE, а отже, відносно незалежні від дії демографічного та географічного чинників. SAIE слугує важливим джерелом урізноманітнення лексико-семантичної системи SAE.

Шляхом непрямого запозичення через посередництво SAIE в SAE збільшується кількість позначень культурних унікалій, а також важливих для мігрантів соціально-історичних чи повсякденних явищ:

- з індійських мов — Hindi, Urdu (Indo-Aryan) *sālā* “brother-in-law; son-of -a-bitch” > SAIE *sāla* “brother-in-law, specifically a man’s wife’s brother” > SAE “a term of insult among males”; Bhoj (Indo-Aryan) *kalkatya* “one who embarked ship at Calcutta” > SAIE *Calcuttia* / *Kalkathia* “a Hindi-speaking person of North Indian extraction” > SAE “the term indicating the importance of the port cities in forming a new identity among Indian migrants”;

- з інших мов Індії — Tamil (Dravidian) *sambhar*, Malaysian (Austronesian) *sambal* > SAIE *samb(h)ār* “a highly seasoned sauce made of lentils, vegetables, spices and tamarind juice” > SAE *sambal* “a kind of light salad”;

- з африкаанс — Afrikaans *skaap* “a sheep” > SAIE *skāpie* “a fool, a timid person, one who is not streetwise or part of a gang” (slang) > SAE (slang);

- з автохтонних мов Південної Африки — Zulu *isicathulo* > SAIE *skatūl* “a shoe” (slang) > SAE (slang);

- з індійського варіанта англійської мови — пор. Indian English *to stand on smb's head, to sit on smb's neck* та SAIE, SAE *to sit on smb's head* “to pester smb, to make demands on smb, to supervise closely, usu. said of unruly children by parents”);

- з інших варіантів англійської мови — US *cab* “a taxi” > SAIE (slang, rare), SAE “a car”.

Відбувається взаємний обмін функційно обмеженими інноваціями між SAIE та SAE: SAIE *dek* “fat; fed up, impatient” (slang) > SAE; SAE *to park* “to sit down and relax, to stay awhile” (slang) > SAIE; SAIE *to interfere* “to molest, harass, make a pass at” (basilectal, euphemistic) > SAE.

Тимчасом лексиці SAIE властиві специфічні ознаки (SAIE (children's speech) *to squeal* “to cheat at sport”) або ознаки, спільні з окремими варіантами англійської мови в Південній Африці, які виявляються не тільки як спільний шар лексики (SAIE (rural), South African Black English — *tēbé* “arum lily leaves”), а й через розвиток оригінальної морфологічної структури слів, зокрема композитів, у яких порядок розташування складників відбиває продуктивні в індійських та африканських мовах моделі (SAIE *last-before-week* n. “the week before last”, пор. South African Black English *last-of-last week*).

Отже, поліетнічний характер джерел та лінгвокультурна гібридність суспільства Південної Африканської Республіки стимулюють варіативність англійської мови. На розвиток лексико-семантичної системи південно-африканського варіанта впливають як мажоритарні, так і міноритарні демографічні структури.

Література

Banford J., Banford W. A Dictionary of South African English. 4th ed. Cape Town : Oxford Univ. Press, 1991. 412 p.

Dictionary of South African English on historical principles / ed. by P. Silva. Oxford : Oxford University Press, 1996. 825p.

English in Multilingual South Africa : The Linguistics of Contact and Change / ed. by R. Hickey
Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 274 p.

Klerk V. de. Focus on South Africa. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing, 1996.
325 p.

Lass R. The Shape of English. Structure and History. London, Melbourne : J. M. Dent and Sons
Ltd., 1987. 314 p.

Mesthrie R. A Dictionary of South African Indian English. Claremont : UCT Press, 2010 . 208 p.

Mesthrie R. Eish, but is it English? Cape Town : Penguin Random House South Africa, 2011.
176 p.

Mesthrie R. Language and Social History: Studies in South African Sociolinguistics. Cape Town &
Johannesburg : David Philip, New Africa Books, 1995. 352 p.

АНИКАНОВА Л О., ЄНІКЄЄВА С. М.

(Запорізький національний університет)

ТАКТИКА ЕКЗЕМПЛІФІКАЦІЇ У МЕДІА-ДИСКУРСІ

БОРИСА ДЖОНСОНА

У філологічних дослідженнях ХХІ століття панує когнітивно-дискурсивна парадигма, що зумовлює актуальність дослідження комунікативних стратегій та тактик як механізмів реалізації інтенцій мовців та відображення характерних рис певної мовної особистості у її комунікативній діяльності.

Комунікативна стратегія є «сукупністю мовленнєвих дій, спрямованих на вирішення загального комунікативного завдання мовця» [Дарчук 2020, с. 68], що актуалізується певними мовленнєвими тактиками. Комунікативна стратегія позитивної самопрезентації у політичному дискурсі може бути реалізована за допомогою різних тактик, зокрема екземпліфікації, тобто надання прикладів, фактів для підтвердження виконання обіцянок виборцям.

Слід зазначити, що комунікативні тактики, характерні для мовної особистості політика, реалізуються не тільки в політичному дискурсі, але й в інших типах дискурсу, зокрема медійному. Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон використовує соціальні медіа, наприклад, Twitter, для коротких текстових та відео-повідомлень, які репрезентують звіти щодо функціонування уряду, останні новини, звернення до громадян та оприлюднюють факти і цифрові данні, які підтверджують ефективність його політичної, економічної та міжнародної діяльності.

Однією із передвиборних обіцянок Б. Джонсона було збільшення кількості поліцейських задля забезпечення безпеки громадян і, звітуючи про її виконання, він зазначає: ***Brilliant** news that we **have recruited** an extra 5,824 police officers in the last year. We're on track to hit our target of 6,000 by March 2021 & 20,000 over the next 3 years. **I'm committed to keeping our streets safe & supporting our police is at the heart of that commitment*** [Boris Johnson's Twitter]. Експресивний прикметник *brilliant* на початку висловлювання, граматична експресема Present Perfect демонструють результат діяльності прем'єр-міністра та партії консерваторів. Крім того, конотативний позитивний компонент «відданість» актуалізується двічі – у дієприкметнику *committed* та іменнику *commitment*.

Іншою обіцянкою було покращення системи охорони здоров'я та збільшення кількості лікарень, про виконання якої Б. Джонсон повідомляє так: ***Fantastic** to visit the Royal Berkshire Hospital with @PrueLeith today, taking forward her recommendations to improve food in our hospitals. An important step to improve our long-term health* [Boris Johnson's Twitter]. У наведеному прикладі на початку можна побачити одну з характерних особливостей мовлення Б. Джонсона – використання емоційно забарвлених прикметників на самому початку речення для надання більшої виразності позитивній оцінці своєї діяльності.

Прем'єр-міністр у своїх повідомленнях наголошує не тільки на якісних змінах, але й на кількісних показниках позитивних зрушень, наприклад,

збільшення кількості лікарів: ***Brilliant** news that there are now 13,718 more nurses and 7,810 more doctors than a year ago - these figures show we're on course **to keep our manifesto commitments**. And thank you to the **incredible** NHS staff who are always there for us, especially in this difficult time* [Boris Johnson's Twitter]. Експресивно забарвлені прикметники *brilliant, incredible* – імпліцитний мовний засіб вираження ефективності діяльності, а фраза *to keep our manifesto commitments* – експліцитний засіб актуалізації ідеї дотримання передвиборчих обіцянок.

Ще однією передвиборчою обіцянкою Б. Джонсона було покращення стану економіки. Звітуючи про здобутки, він зазначає: ***A historic moment** as we formally sign the UK-Japan Comprehensive Economic Partnership Agreement, marking **a new era** of friendship between our nations. This will bring **extraordinary** opportunities to the UK – boosting jobs and **prosperity** for businesses and consumers* [Boris Johnson's Twitter]. У цьому прикладі репрезентації результатів своєї діяльності політик знову використовує на початку висловлювання гіперболізовану фразу *a historic moment*, що підкреслює важливість цієї події, так само, як і метафоричне словосполучення *a new era*.

Одним із аспектів економічного розвитку є забезпечення громадян робочими місцями. З цього приводу Б. Джонсон звітує так: *Today we're launching the Lifetime Skills Guarantee, so that everybody can get the skills and training they need **to move forward**, and so we can build back better* [Boris Johnson's Twitter]. Вираз *moving forward* – «рух вперед» – є одним із головних мовних засобів об'єктивації ключових ідей політичної програми Б. Джонсона.

Отже, однією з характерних комунікативних тактик Б. Джонсона у медіа-дискурсі є екземпліфікація, для актуалізації якої, разом із наданням конкретних фактів та аргументів, ним використовуються експресивно забарвлені мовні одиниці та певні усталені фрази, які характерні для мовлення цього політика.

Література

Дарчук М. О. Комунікативні стратегії самопрезентації у англомовному політичному дискурсі. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук* :

Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 21-22 лютого 2020 року. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020. С. 67 – 70.
Boris Johnson's Twitter. URL : <https://twitter.com/borisjohnson>

БАНДРОВСЬКА О. Т.

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

**ЛОНДОНСЬКИЙ ТЕКСТ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ XX СТОЛІТТЯ:
ПРОБЛЕМАТИЗАЦІЯ МІСТА В ЕСЕЇСТИЧНІЙ
КНИЗІ ФОРДА МЕДОКСА ФОРДА «ДУША ЛОНДОНА»**

Теоретичні основи дослідження складаються з теорій тексту, передусім, Р. Барта, Ю. Лотмана і В. Топорова, які дають підстави визначити міський текст художньої літератури через сукупність образів, сюжетів та мотивів з міського життя, які витворюють часо-просторовий образ міста, і роблять його мислимим у читацькій уяві як матеріальний об'єкт.

Впродовж століть Лондон, одна з найвпливовіших столиць світу, постійно творив власний міський текст, який зберігає пам'ять про головні події історії міста та країни. Художні наративи, поряд із історичними документами та нарисами динамічно формують Лондонський текст англійської літератури, який складається з літературних творів та філософських текстів різних епох, пам'яток мистецтва та архітектури тощо.

На рубежі XX століття, коли урбанізація стала синонімом сучасності та модернізації, лондонський текст зафіксував складні та суттєві новації в міському пейзажі Лондона, а також у соціальному та індивідуальному житті лондонців. В есеїстичній книзі “Душа Лондона, огляд сучасного міста” (1905) видатний британський письменник-модерніст Форд Медокс Форд актуалізує нові мотиви сучасного мегаполісу та наголошує суб'єктивність сприйняття міського пейзажу, що є властивим модерністському письменству.

Розвідка висвітлює способи відтворення Ф. М. Фордом відкритої цілісності Лондона – «з її відчуттям неосяжності» – яка побудована на перетинах минулого і сучасності, Природи і Культури, а також на взаємозв'язку міського простору і часу, персонального і колективного, зовнішнього і внутрішнього.

У своїй творчості Ф. М. Форд ставив за мету відтворити не подію, а враження від неї. Свій літературний метод він визначав як імпресіонізм і пояснював, що “має справу з точністю вражень”, “з враженням від даної миті, але саме враженням, а не підправленою хронікою” [Ford, Return, 173]. Письменник вважав, що довершеність книги про місто передбачає особистісний погляд автора, його увагу до людей, які об'єднуються в єдиний потік людства [Ford, xii]. Зображення “людських ракурсів Лондона” із суб'єктивістської позиції автора відповідає художньому модерністському мисленню.

Разом з тим, у “Душі Лондона” представлено і суб'єктивний, і об'єктивний ракурси простору великого міста: з одного боку, автор проводить думку про внутрішню перспективу міста, породженого індивідуальною свідомістю кожної людини, з іншого боку, в книзі показано, що місто існує як єдиний організм, що розвивається поколіннями.

В поетиці Лондона в книзі Ф. М. Форда простежується принцип бінарних опозицій, хоча вони, як правило, не є жорсткими. Ф. М. Форд проводить думку, що Місто поєднує в собі Природу і Культуру, і ця ідея увиразнена образами природи – води, дощу, хмар, які роблять Лондон подібним до природних стихій. Дихотомія Природи і Культури не досягає тієї кульмінації, що характерна подальшій модерністській літературі, де постають проблеми техногенної модерності. Ще один наскрізний мотив “Душі Лондона” – дуальність Історії та Сучасності, оскільки події лондонського і, в цілому, британського минулого є основою сучасного Лондона: “... відтворення Минулого, значення всіх померлих лондонців, які відійшли, аби дати життя цій дитині всіх часів, ... є постійним базовим фундаментом для вищих нот сучасності” [Ford, The Soul, xiii]. Окрім цього, в назві твору закладено ще одну

бінарну опозицію – душі і тіла. Назва “Душа Лондона” викликає асоціацію з поняттям “душа людини”. Відтак Лондон здобуває тілесність, виступає людиноподібним конструктом, в якому матеріалізований розвиток невід’ємний від духовного компоненту.

Як відзначає М. Бомонт, у репрезентації сучасного мегаполісу письменнику важливо відтворити діалектику швидкоплинного і незліченних характеристик сучасності [Beumont, с. 45]. Саме імпресіоністичні техніки письма допомагають Ф. М. Форду наблизитись до точного відтворення швидкоплинності лондонського часу та мінливості міського пейзажу.

Отже, можна підсумувати, що Лондон Ф. М. Форда є феноменом культури, живим організмом, містом-лабіринтом, в якому найважливішим є людське начало, духовний зміст та внутрішня єдність Міста.

Література

Beumont M. Ford Madox Ford : Autobiography, Urban Space, Agoraphobia. *Journal of Literature and Science*, 2010, vol. 3, No. 1. P. 37-49.

Ford F. M. *Return to Yesterday* / Ed. Bill Hutchings. Manchester : Carcanet, 1991. 360 p.

Ford F. M. *The Soul of London : A Survey of a Modern City*. Ed. Alan G. Hill. London : Everyman, 1995. 128 p.

БЕЗРОДНИХ І. Г.

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

РЕЦЕПЦІЯ АНТИЧНОГО ЖАНРУ ЕПІТАЛАМИ У ВЕСІЛЬНІЙ ПОЕЗІЇ РОБЕРТА ГЕРРІКА

Роберт Геррік, один з найяскравіших представників англійської поетичної традиції XVII століття, творчість якого й на сьогодні викликає неоднозначні відгуки критики, протягом життя видав дві збірки поезій: "Гесперіди" ("Hesperides", 1648) та "Шляхетні числа" ("Noble Numbers", 1647), що суттєво відрізняються і за тематикою, і за пафосом, і за орієнтацією на певне коло

потенційних реципієнтів. Слід зазначити, що саме завдяки першій збірці автор отримав славу "найвидатнішого лірика, що складає пісні, в Англії" [Sclainer 1984, с. 72], а поезії, що ввійшли до неї, на думку укладачів "Кембріджської історії англійської та американської літератур", можуть вважатися найдосконалішим проявом пісенної традиції англійського Ренесансу.

Одним з магістральних лейтмотивів означеної поетичної збірки, виступає ідея Р. Герріка, що насолода не є гріховною, якщо вона освячена церковним шлюбом. Вже у першій поезії – *"The Argument of his Book"* – поет тричі згадує шлюб до того, як проголошує, що він також писатиме *"of Youth, of Love"*. Цей імпульс (репрезентувати кохання у контексті шлюбу), як вже згадувалося, слугує своєрідною етичною реабілітацією чуттєвості (концепт *"cleanly wantoness"*). Думається, що в цій новациї Герріка, яка певною мірою видозмінює традиційну любовну лірику, відчутно проступає вплив особистості поета, його статус. Цілком вірогідним видається припущення, що такий різновид віршів як весільна поезія, відсоток яких у Герріковій збірці є доволі високим, став втіленням реального життєвого досвіду поета-священика. Він неодноразово мав можливість спостерігати за психологічними реакціями людей під час важливих церковних церемоній і у своїй поезії, зокрема в епіталамах, змалював цікаві нюанси, стереотипні моделі поведінки.

Однією з таких моделей в поезії Герріка виступає неспівзвучність нареченої, її непевність, сумніви напередодні весілля, її певний внутрішній страх перед майбутнім подружнім життям. Саме цим, на думку поета, пояснюються типові для весільних церемоній затримки, спізнення наречених, тощо. Так, наприклад, автор звинувачує Єлизавету Лек в тому, що вона навмисно затримується зі своїм весільним туалетом: *"Fie, Lovely Maid! Indeed you are too slow, / When to the Temple Love sho'd runne, not go..."*.

Тим самим Р. Геррік ставить під сумнів прийняті у суспільстві уявлення про те, як має поводитись наречена. На думку поета, більш щирим і більш природним для жіночого ества було б прагнення шлюбу, а не надмірне затягування часу або вдавані затримки, вичікування, тощо. У всьому, що робить

людина, з точки зору Р. Герріка, має бути розумна міра: *"Coynesse takes us to a mesure; I / But o'racted deads to pleasure"*.

Р. Геррік відмовляється від усталеного в Ренесансній ліриці стереотипу: в його інтерпретації опір нареченої покликаний ще більше розпалити сексуальний запал чоловіка. Тож, у низці епіталам поет змальовує наречену, яка своїми діями (активний протистоянням чоловічій пристрасті) свідомо чи несвідомо лише збільшує і загострює любовне бажання. В цьому, як думається, дається навізнаки вплив античної любовної лірики, зокрема, творчості тих авторів, яких сьогодні незрідка називають римськими "ерото-романтиками" (термін І. В. Шталь). До числа класиків, які з часів Відродження були добре знайомі в Англії, належать, насамперед, відомий співець кохання Овідій і майстер епіграми Марціал. Тексти Геррікових епіталам, в яких автор неодноразово радить нареченому уникати надмірної скромності, несуть на собі відбиток знайомства з, так званими, "малосерйозними" і "малосором'язливими" віршами Катулла і Марціала.

Античні поети неодноразово оспівували стосунки подружжя як вияв пристрасті, що суттєво контрастував з домінуючими у римському суспільстві стереотипами сімейних стосунків, де любов поставала як звичка, обов'язок, вияв поваги чи відповідь на потребу продовження роду. У епіграмах Марціала ігровий еротизм проголошується нормою подружніх стосунків. Згідно з результатами досліджень відомого знавця з давньоримської літератури І. Шталь, у епіграмах Марціала на шлюбну тематику "особлива увага звертається на інтимно-чуттєве у подружніх стосунках, на любов-пристрасть. Суспільний бік шлюбу, що традиційно удостоювався в Римі найприскіпливішої уваги, – діти, продовження роду, опора держави – залишається осторонь, не згадується зовсім. Римська матрона низводиться Марціалом до рівня гетери; фалізм, еротика, пристрасть, а зовсім не звична для римського шлюбу любов-звичка, любов-повага керують нею в її подружній приязні" [Шталь 1984, с. 85].

Геррік виступає продовжувачем традицій Марціала, і в його епіталамах знаходимо чимало переспівів Марціалівських мотивів. Англійський поет дає

своєрідні інструкції нареченим, акцентуючи їхню увагу на тому, як стати більш привабливою і жаданою для майбутнього чоловіка. Показовою в цьому плані є, приміром, вірш "Епіталама" ("An Epithalamie"), в якому Геррік натякає, що удавана скромність, коли дівчина сором'язливо зашарілася, начебто збентежившись через пристрасний натиск чоловіка, лише збільшує його бажання. Він рекомендує нареченій частіше демонструвати *"bashfull willingnesse"* (сором'язливе бажання), яке складається з сердечної згоди (*"heart consenting"*) та каяття з приводу прихованих сексуальних бажань (*"will repenting"*). Очевидна амбівалентність психологічних імперативів, що поєднує прагнення і розкаяння, зближує семантику Геррікової епіталами з маньєристичною. Отже, Марціалівський мотив дещо ускладнюється за рахунок своєрідної психологізації, завдяки якій людські почуття постають як стихія. Приборкати цю стихію спроможний, на думку Р. Герріка, людський розум, який привносить почуття міри у всі людські вчинки: *"... a measure / Of that Passion sweetens Pleasure ..."*.

Література

Шталь И.В. Поэтика литературного направления: римские "эро-романтики". И. В. Шталь. Поэтика древнеримской литературы : Жанры и стиль ; [отв. ред. М. Л. Гаспаров]. Москва : Наука, 1989. С. 68–92.

Scleiner L. The Living Lyre in English Verse from Elizabeth through the Restoration. Columbia : University of Missouri Press, 1984. 218 p.

БЕСПАЛА Л. В.

(Запорізький державний медичний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕОЛІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ ПРЕСІ КРАЇН КАРИБСЬКОГО РЕГІОНУ

Країни Карибського басейну (КБ) становлять особливий інтерес для вивчення мовної варіативності. Стандарт англійської мови в КБ (акролект)

співіснує з англійськосновними креолами (базилектами), а також з мезолектами – «проміжними» ідіомами, що виникли в процесі декреолізації. Різні форми існування англійської мови утворюють у КБ ситуацію диглосії: акролект обслуговує сфери спілкування, що характеризуються офіційністю, переважно публічним характером адресата й передбачають регламентацію мовленнєвої поведінки. Базилект і мезолектні форми функціонують у таких ситуаціях спілкування, яким властива неофіційність, інтерперсональний характер взаємодії комунікантів та послаблена регламентація мовленнєвої поведінки.

Однак, протягом останніх десятиліть відбувається “експансія” креолізованих форм мови до ареалу вищих комунікативних функцій: креоли починають вживати поряд зі стандартом англійської мови в художній літературі, публічних виступах, ЗМІ. Постійне перемикання коду між різними лінгвосистемами в КБ сприяє взаємопроникненню їхніх елементів.

Креольський субстрат у складі англійської мови КБ вже ставав предметом наукових досліджень, в результаті яких розроблена типологія креолізмів, методологія їх виявлення, а також визначена роль таких одиниць у формуванні національного стандарту англійської мови окремих країн КБ [Mair 2002; Deuber 2007; Nero 2018]. Метою цієї розвідки є аналіз особливостей функціонування креолізмів у публіцистичному дискурсі, зокрема, у карибських англійськомовних онлайн виданнях.

Матеріалом дослідження стали 300 креолізмів, виокремлених з авторитетних лексикографічних джерел (DCEU 1996; NRCEU 2010), а також текстові фрагменти (100 фрагментів) з електронних видань регіональної преси англійськомовних країн Карибського басейну (Jamaica Gleaner, Jamaica Observer, Trinidad and Tobago Guardian).

Аналіз відібраних одиниць і контекстів свідчить про те, що в англійськомовній пресі КБ креолізми виконують переважно такі функції:

- експресивна – становлять альтернативний план вираження змісту, тому посилюють емоційний вплив на адресата (*Someone... should inform Education*

*Minister ... that his **bad-john** attitude in seeking to manage schools ... is sadly outdated*” (Trinidad and Tobago Guardian 4.09.2012));

- звертальна – апелюють безпосередньо до карибського читача та реалізують тактику солідарності автора з аудиторією (*"most people view the celebration as **"a big bashment"**. But there's nothing wrong with that because it's a celebration, who doesn't enjoy a big bashment?"* (Jamaica Gleaner 2.06.2012));

- валоративна – формують позитивне або негативне ставлення до конкретного явища шляхом актуалізації культурно-специфічних цінностей чи антицінностей (*"... the myths we have of our males speak of a **'ginnal'**, Anancy or a comedic figure. We need to begin to articulate **a different** type of maleness ...*” (Jamaica Gleaner 17.06.2012));

Разом із тим, спостерігається резистентність карибського англійськомовного публіцистичного дискурсу до креолізмів, що засвідчують такі факти:

- селективне уживання елементів креолу в текстах статей (креолізми здебільшого трапляються у текстах читачьких коментарів до статей, а також у таких рубриках, як “Лист до редактора”);

- наявність креолізмів у покликаннях – *“On the same note, a father added: “One teacher didn't know how to set the deadline for the project on Google Classroom and **cussed out** the students for not doing the assignment.”* (Jamaica Observer 18.10.2020));

- позначення креолізмів у текстах статей за допомогою лапок або курсиву як запозичень, неадаптованих у системі стандартної англійської мови (*“We need more female politicians so get the **'backative'** to fight for the things you know are right.”* (Jamaica Observer 09.03.2020)).

Перспективним вважаємо дослідження креолізмів у різних типах карибського англійськомовного дискурсу.

Література

(DCEU) Dictionary of Caribbean English Usage / ed. by Richard Allsopp. New York : Oxford University Press, 1996. 699 p.

Deuber D. Youssef V. Teacher language in Trinidad : A pilot corpus study of direct and indirect creolisms in the verb phrase. *Proceedings from the Corpus Linguistics 2007 Conference*. URL : https://www.researchgate.net/profile/Valerie_Youssef/publication/241794247_Teacher_Language_in_Trinidad_A_Pilot_Corpus_Study_of_Direct_and_Indirect_Creolisms_in_the_Verb_Phrase1/links/5441b6a00cf2e6f0c0f65cd2/Teacher-Language-in-Trinidad-A-Pilot-Corpus-Study-of-Direct-and-Indirect-Creolisms-in-the-Verb-Phrase1.pdf (дата звернення: 30.10.2020)

Jamaica Gleaner : веб-сайт. URL : <http://www.jamaica-gleaner.com> (дата звернення: 30.10.2020)

Jamaica Observer : веб-сайт. URL : <http://www.jamaicaobserver.com> (дата звернення: 30.10.2020)

Mair C. Creolisms in an emerging standard : Written English in Jamaica / *English World-Wide*. 2002. № 23 : 1. P. 31 – 58.

Nero S. Stevens L. Analyzing students' writing in a Jamaican Creole-speaking context : An ecological and systemic approach. *Linguistics and Education*. 2018. № 43. P. 13 – 24.

(NRCEU) New Register of Caribbean English Usage / ed. by R. Allsopp. Kingston : University of West Indies Press, 2010. 77 p.

Trinidad and Tobago Guardian : веб-сайт. URL: <http://www.guardian.co.tt> (дата звернення: 30.10.2020)

БОНДАРЕНКО О. М.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

НОВІ СЛОВА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗМІН У ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ

Лексичний склад мови змінюється весь час: слова, які вже не відображають явища та об'єкти дійсності, виходять з вжитку, переходячи до категорії архаїзмів, нові слова маючи okazіональний характер, потім або залишаються okazіоналізмами, або вважаються неологізмами, торуючи свій шлях від вузької професійної підмови до мови загального вжитку. Таке слово стає зрозумілим широкому загалу. Подібний шлях не є швидким, асиміляція залежить від дуже багатьох факторів, як суто лінгвістичних, так і екстралінгвістичних.

Економіка та економічні процеси є дуже важливими для суспільства в цілому і для окремого громадянина. Зміни в економічному житті відбуваються постійно, мовна система фіксує їх та зберігає ті з них, які відповідають її критеріям системності.

Останні події у світі, пов'язані зі змінами в організації праці, призвели до появи нових номінацій на позначення нових явищ дійсності. Зростання переліку завдань, які виконуються віддалено, без необхідності присутності в офісі, призвело до появи низки нових номінацій, перш за все, з використанням кореневої морфеми *flex* (скорочення від *flexible*). Практично всі подібні номінації використовують саме скорочену версію слова: *flexplace* (*flexible* + *place*); *flexitime* (*flexible* + *time*); *flexexecutive* (*flexible* + *executive*). Привертає увагу те, що у словах з однаковою першою морфемою, друга морфема приєднується кожен раз по-різному внаслідок дії законів фонології.

Якщо десятиліття тому слово *gig* мало жаргонний характер для позначення людини, діяльність якої пов'язана з інформаційними технологіями, то зараз вживається *gig economy* для позначення сектору економіки, в якому зайняті спеціалісти - фрілансери. Нові економічні умови дозволяють жити в одній країні, а працювати в іншій, тому така людина отримала назву *labour tourist*. Міграційні процеси мають також негативні наслідки. Так, для позначення іммігрантів, які в своїй країні були професіоналами, але вимушені виконувати некваліфіковану роботу в новій країні, отримало назву *brain waste*. Для позначення людей, які не мають страхування на випадок втрати роботи, утворилось слово *precariat* (*precarious* + *proletariat*).

Разом з тим, практика роботи за межами офісу має негативні наслідки, бо часто-густо робочий час і неробочий час не є чітко регламентованим. Англійська мова відреагувала на це появою таких нових слів: *weisure* (*work* + *leisure*) – «вільний час, присвячений виконанню робочих завдань»; *workweekcreep* – «поступове збільшення робочого навантаження через роботу в вільний час»; *fauxductivity* (*faux* + *productivity*) – «створення видимості роботи, але з низкою продуктивністю».

Велика кількість часу, яку люди працюють в Інтернеті, призвела до необхідності фізичних вправ протягом робочого часу, для позначення цього явища маємо слово *sweatworking* (*sweat* + *networking*). Похідні, які увійшли в мову, свідчать про асиміляцію слова у системі англійської мови: *sweatworker* *n.*; *sweatwork* *v.*

Система словотвору є відповідальною за створення нових слів. З часом одні способи словотвору стають менш продуктивними, інші – більш продуктивними. Тенденціями останніх десятиріч є тяжіння до економії засобів мови, тому особливо активною стає телескопія. Словоскладання завдяки різноманіттю можливих відносин між складовими також залишається продуктивним способом словотворення.

~~~~~

БРОДСЬКА Л. В.

(Запорізький національний університет)

МОВНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *APPROXIMATION* У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Концепти як ментальні образи, які стоять за мовними знаками та асоціюються з об'єктами буття, в останній час стали предметом живої уваги лінгвістів. З концептів складається семантичний простір конкретної мови, а за семантичним простором можна судити про структури знань в їх конкретно-національному заломленні [Никитина 2002, с. 5]. Лінгвістичне поняття *APPROXIMATION* як ядро відповідного концепту було запозичене з математичних наук, де позначало заміну математичних об'єктів (наприклад, чисел) простішими й близькими до них загальновідомими величинами. Такий саме пошук "приблизних значень" при номінації окремих об'єктів дійсності спостерігається й у мові.

Під апроксимацією у когнітивній лінгвістиці розуміють механізми формування та вербалізації значення "приблизність". Апроксимальність має

важливе прагматичне значення, оскільки люди, пізнаючи світ і отримуючи неповну інформацію, все ж таки спроможні через приблизне найменування передати нехай нечітке, проте "наближене" знання про сутність об'єктів пізнання. Досліджуючи навколишній світ, людина відзначає певні відхилення у якостях і параметрах предметів та явищ від тих образів і стандартів, які існують у її свідомості. Причинами таких відхилень є, по-перше, динамізм та змінність навколишнього світу, по-друге, встановлення раніше невідомих якостей об'єктів, що є результатом пізнавальної діяльності людини, по-третє, недостатність інформації про об'єкти й явища дійсності, і, врешті-решт, відсутність упевненості в оцінці тих чи інших фактів [Єнікєєва 2012, с. 173].

Усвідомлюючи певні відхилення від відомих якостей, параметрів, норм, людина прагне відбити їх, шляхом додавання до назв знайомих їй образів певних елементів приблизності. Використовуючи мову для позначення цього явища людина послуговується різними лінгвальними засоби реалізації свого апроксимального бачення сутності об'єктів найменування: фонетичні (наголос й інтонацію), граматичні (модальні, розділові конструкції), лексичні (лексеми з апроксимальною семантикою) та словотворчі (афікси зі значенням приблизності).

За функціонально-семантичними особливостями мовні одиниці з апроксимальним значенням можна поділити на такі розряди: 1) лінгвальні одиниці квантитативної (кількісної) приблизності; 2) лексеми субстантивної апроксимації; 3) мовні одиниці квалітативної (ознакової) апроксимації; 4) лінгвальні одиниці процесуальної (дієслівної) апроксимації. Слід зазначити, що така класифікація має відносний характер, оскільки одні й ті ж лексеми можуть входити до різних функціонально-семантичних розрядів в залежності від їх мовленнєвого вживання [Єнікєєва 2012, с. 174]. Саме відсутність чітких меж між розрядами зазначених лінгвальних одиниць, їх комбінованість з такими мовними явищами, як невизначеність, квантитативність, інтенсивність, модальність, переносна номінація створюють певні труднощі у дослідженні цієї категорії

У мові існують різні засоби, за допомогою яких об'єктивується концепт APPROXIMATION. Так, на фонетичному рівні показником апроксимації може бути пауза, яка виражає сумнів мовця щодо відповідності імені об'єкта певній ситуації. На граматичному рівні сема приблизності може передаватися конструкціями *neither...nor*, *either...or*, *from ... to*. Засобом вираження апроксимального значення можуть слугувати також модальні дієслова *can*, *could*, *may*, *might*, *must*, *would*. На лексичному рівні апроксимація може виражатися за допомогою таких слів та сталих словосполучень, як *about*, *almost*, *approximate*, *approximately*, *around*, *hardly*, *nearly*, *practically*, *roughly*, *scarcely*, *some*, *kind of* / *sort of*. Саме одиниці лексичного рівня мови є головними носіями апроксимального значення.

Останнім часом у складі англійської мови з'явилося чимало словотворчих засобів, що виражають значення приблизності, за допомогою яких створюються нові лексеми з апроксимальною семантикою. Серед таких словотворчих елементів найбільш продуктивними є префікси *near-*, що має значення "майже, приблизно" (наприклад, *near-absolute*, *near-abroad*, *near-bankruptcy*, *near-certain*, *near-desert*, *near-stagnation*, *near-total*, *near-victory*), *once-*, який має значення "колись у минулому" (наприклад, *once-chairman*, *once-taboo*, *once-busy*, *once-famous*, *once-elegant*, *once-legendary*, *once-proudly*, *once-marginalised*, *once-troubled*), та суфікси *-odd* і *-plus*, зі значенням "з чимось", які, зазвичай, додаються до числівників або іменників, що позначають одиниці вимірювання (наприклад, *5,000-odd protesters*, *dozen-odd forces*, *billion-plus consumers*, *\$50-plus*, *decade-plus relations*).

Серед словотворчих елементів з апроксимальним значенням слід відзначити суфікс *-something*, зі спеціалізованою семантикою "з лишком (щодо віку людини)" (наприклад, *twenty-something*, *thirty-something*, *forty-something*, *fifty-something*, *sixty-something*). Новим суфіксом з апроксимальним значенням є *-style* – "подібний до; схожий на", за допомогою якого утворюються лексичні одиниці, що вербалізують концепт APPROXIMATION (наприклад, *airline-style*,

documentary-style, Harvard-style, Hollywood-style, Islamic-style, mafia-style, military-style, western-style).

Отже, засобами вербалізації концепту APPROXIMATION у сучасній англійській мові є різнорівневі лінгвальні знаки, що актуалізують значення приблизності як наївного, поверхневого, неповного уявлення про сутність об'єктів пізнання й найменування. Головними експонентами, які об'єктивують значення приблизності є слова, внутрішня структура яких містить сему апроксимальності.

Література

Єнікєєва С. М., Єнікєєв Д. С. Словотворчі засоби вираження апроксимального значення в сучасній англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. Луцьк : ВДУ ім. Лесі Українки, 2012. № 24 (249). С. 173-178.

Никитина И. Ю. Понятие "концепт" в когнитивной лингвистике. *Язык, сознание, коммуникация*: Сб. статей / Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. Москва : МАКС Пресс, 2002. Вып. 21. С. 5-7.

ВЕРЕМЧУК Е. О.

(Запорізький національний університет)

МАКРОСТРУКТУРА КОНЦЕПТУ DIGNITY У СВІТЛІ ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблема висвітлення макроструктури концепту є однією з ключових у сучасній лінгвокогнітивістиці, яка відображена в численних фундаментальних працях [Степанов 1995; Стернін 2001; Воркачев 2004; Карасик 2004; Попова 2002]. Попри наявність досить численної кількості наукових робіт, присвячених висвітленню окремих конститuentів концептуальної макроструктури, аналіз реферативних баз дозволяє стверджувати, що на сьогоднішній день у вітчизняному мовознавстві не було виявлено наукових розвідок, присвячених

дослідженню образного компонента англійськомовного лінгвостичного концепту DIGNITY. Разом з цим, слід наголосити на важливості вищезазначеного концепту для англійськомовної картини світу, оскільки він стосується безпосередньо людської особистості та сфери міжособистісних відносин, тому саме це й становить **актуальність** поданого дослідження.

Метою дослідження є висвітлення образного компоненту англійськомовного лінгвостичного концепту DIGNITY. У відповідності з метою дослідження необхідно виконати наступні **завдання**: інвентаризувати основні вербалізатори англійськомовного концепту DIGNITY; проаналізувати їх етимологію; виявити семи, які покладені в основу їх внутрішньої форми; висвітлити образний компонент макроструктури аналізованого концепту.

Об'єктом дослідження виступає макроструктура англійськомовного концепту DIGNITY, тоді як **предметом** аналізу є образний компонент його когнітивної макроструктури.

Існують різні погляди на проблему макроструктури концепту. Так, зокрема, Ю. С. Степанов виділяє в межах концепту буденну сутність, що відома всім носіям мови, та історичну або етимологічну складову [Степанов 1975]. В. І. Карасик виокремлює образно-перцептивний, понятійний (інформаційно-фактуальний) компоненти та ціннісну складову концепту [Карасик 2004, с. 118]. Подібним чином уявляє структуру концепту і С. Г. Воркачев, який виокремлює у концепті понятійну, образну та значиму складові [Воркачев 2004, с. 7]. На нашу думку, макроструктура концепту складається з трьох компонентів, і, в слід за З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним [Стернин 2001; Попова 2002], ми вирізняємо в рамках концепту образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле. Будучи обмеженими обсягом поданої наукової розвідки, сфокусуємо дослідницьку увагу саме на образному компоненті.

Наявність образної складової у концепті пояснюється нейролінгвістичними особливостями пізнання: чуттєвий образ кодує концепт, формуючи одиницю універсального предметного коду. Образний компонент макроструктури виражається внутрішньої формою його ключових

вербалізаторів. Слід, однак, зазначити, що образний конститuent макроструктури концепту є ширшим за образний компонент внутрішньої форми лексеми у тому сенсі, що образна складова концепту експлікується на мовному рівні рядом лексем, кожна з яких має свою етимологію, тобто в основі кожної з яких може бути покладений різний образ. Таким чином, образ концепту є в певній мірі «когнітивною сумую» образів його ядерних вербалізаторів, а, отже, дослідження образного конститuentу концептуальної макроструктури вбачається можливим через аналіз образів, які покладені в основу внутрішньої форми лексем-вербалізаторів.

У рамках поданого дослідження проаналізована внутрішня форма ключових вербалізаторів концепту DIGNITY – *dignity, decency, grace, honour*. Схему аналізу проілюструємо на прикладі однойменної лексеми репрезентанта. Лексема-репрезентант *dignity* походить від старофранцузького *dignite* “*dignity, privilege, honor*” («гідність, привілей, честь» - переклад наш – Е. О. Веремчук), від латинського *dignitatem* (n. *dignitas*) “*worthiness*” («гідність»), від *dignus* “*worth* (n.), *worthy, proper, fitting*” («варність, гідний, належний») від протоіндоевропейського *dek-no – **dek-* “*to take, accept*” («брати, приймати») [Etymology dictionary]. Таким чином, в основі внутрішньої форми лежить ознака «прийнятний». Це вказує на те, що гідність концептуалізується у свідомості людини як щось прийнятне та схвальне, як наприклад прийнятна поведінка, а в основі образу аналізованого концепту покладена риса «прийнятність».

Висвітлення концептуального образу дозволяє простежити, яким чином концепт репрезентовано у свідомості мовців у синхронному та діяхронному зрізах та встановити його метафоричний потенціал для переосмислення. Аналіз образного компоненту англійськомовного концепту DIGNITY довів, що в його основу покладена риса «прийнятність», а похідними рисами, що доповнюють образ є «похвала», «висока оцінка», «приємність», «привабливість». Отже, людська гідність сприймається як риса, яка є прийнятною, схвальною та заслуговує на похвалу. Дослідження образного компоненту, таким чином

дозволяє встановити яким чином концепт усвідомлюється носіями мови в культурно-історичній площині та на рівні колективного несвідомого.

Перспективою подальших досліджень може бути аналіз інших складових макроструктури концепту DIGNITY, зокрема його змісту та інтерпретаційного поля.

Література

Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт. Москва : Academia, 2004. 255 с.

Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж : Истоки, 2002. 191 с.

Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. Воронеж, 2001. С. 58–65.

Степанов Ю. С. Основы общего языкознания. Москва : Просвещение, 1975. 271 с.

Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж : Истоки, 2002. 191 с.

Etymology dictionary. URL : <https://www.etymonline.com>.

ГОЛУБ Ю. І., ЛОМЕЙКО К. А.

(Запорізький національний університет)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕЙЗАЖНИХ ОПИСІВ У РОМАНІ К. С. ЛЬЮЇСА «ПОЗА МОВЧАЗНОЮ ПЛАНЕТОЮ»

«Поза мовчазною планетою» – перша частина циклу науково-фантастичних романів «Космічна трилогія», написаних відомим британським письменником Клайвом Стейплзом Льюїсом. Багатопланова творчість К. С. Льюїса, що включає наукові роботи літературознавчого характеру, богословські трактати та есе, художню прозу та поезію, дала матеріал для багатьох різноспрямованих наукових розвідок (Л. М. Єфімова, Т. В. Жданова, Ю. М. Образцова, М. О. Штейнман та ін.). Написані ним теологічні праці дають

підставу багатьом людям вважати К. С. Льюїса своїм духовним наставником. Його художні твори привертають як дорослу, так і дитячу читацьку аудиторію. Все вищезазначене обумовлює **актуальність** звернення до творчого доробку автора.

Метою нашого дослідження є вивчення пейзажних описів як важливих елементів композиції художнього твору, виявлення моделей та лінгвостилистичних засобів їх репрезентації у романі К. С. Льюїса «Поза мовчазною планетою». Роман розповідає про космічні пригоди філолога Елвіна Ренсома, які розгортаються на фоні вражаючих марсіанських пейзажів, що характеризуються яскравою образністю та насиченими кольорами.

Космос у К. С. Льюїса постає не похмурою крижаною безоднею, позбавленою життя (*'black, cold vacuity, the utter deadness'* [Lewis 2015, с. 27]), а живим океаном небесного сяйва (*'empyrean ocean of radiance'* [Lewis 2015, с. 27]), у якому зірки здавалися квітами, а планети виглядали як коштовне каміння.

'... the stars, thick as daisies on an uncut lawn, reigned perpetually with no cloud, no moon, no sunrise to dispute their sway' [Lewis 2015, с. 26].

'There were planets of unbelievable majesty, and constellations undreamed of: there were celestial sapphires, rubies, emeralds and pin-pricks of burning gold' [Lewis 2015, с. 26].

Опинившись на іншій планеті, головний герой потрапляє у незвіданий світ з велетенськими багряними деревами, блакитними озерами і водоспадами, шпилястими гірськими піками, зовсім несхожими на знайомі земні пейзажі.

'The purple mass looked for a moment like a plump of organ-pipes, then like a stack of rolls of cloth set up on end, then like a forest of gigantic umbrellas blown inside out' [Lewis 2015, с. 37].

'...and found himself lying in sunlight, the blue waterfall at his side dancing and coruscating with every transparent shade in the whole gamut of blue and flinging strange lights far up to the underside of the forest leaves' [Lewis 2015, с. 45].

*‘... here in this **riot of rock**, leaping and surging skyward like **solid jets from some rock fountain**, and hanging by their own lightness in the air, so **shaped**, so **elongated**, that all terrestrial mountains must ever after seem to him to be mountains lying on their sides’* [Lewis 2015, с. 47].

Використані у романі пейзажні описи мають різні типологічні характеристики: відповідно до об'єкту зображення (кольоро-, характеро-, предмето-, флороцентричні), залежно від акцентуації структурного принципу (статичні, динамічні), за часовими параметрами (вранішні, денні, вечірні, нічні), відповідно до специфіки ландшафту (гірські, лісові, рівнинні, водні), за текстовим обсягом (пейзажні штрихи та масштабні пейзажні полотна).

Створення пейзажних описів у тексті твору відбувається шляхом майстерного використання різнорівневих мовних засобів. У проаналізованих текстових фрагментах ми виявили стилістичні засоби лексичного (епітет, метафора, персоніфікація, гіпербола), синтаксичного (анафора, епіфора, анадиплозіс, паралелізм, інверсія, відокремлені конструкції), лексико-синтаксичного рівнів (антитеза, порівняння, перифраз).

Виконуючи ідейно-композиційну, топохронну, характерологічну, естетичну функції, пейзажні описи створюють необхідний емоційно-психологічний настрій, дозволяють краще зорієнтуватися у змісті твору, зрозуміти внутрішній стан головного героя, зміни у його сприйнятті навколишнього світу і розумінні місця людини у ньому.

Художнє осмислення пейзажу у романі К. С. Льюїса «Поза мовчазною планетою» пов'язане з усвідомленням того, що сповнена гармонії та краси природа наявна не сама по собі, а у контексті реального та внутрішнього світу людини, яка може як звеличувати, так і спотворювати її.

Література

Lewis C. S. Out of the Silent Planet. URL : http://www.samizdat.qc.ca/arts/lit/PDFs/OutofSilentPlanet_CSL.pdf (дата звернення : 30.09.2020).

СИСТЕМНІ ВІДНОШЕННЯ У ЛЕКСИЦІ ДІАЛЕКТІВ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ АНГЛІЇ

Специфіка системної організації мови на всіх її рівнях має тривалу історію вивчення. Дискусії з питань, пов'язаних з дослідженням системних відношень мовних одиниць, висвітлено в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Е. Бенвеніст, Ф. де Соссюр, А. А. Уфимцева, Ж. П. Соколовська, В. О. Карпов, Ю. І. Кисленко та ін.).

Словниковий склад мови – це система, розуміння якої передбачає синтез інформації про системні відношення, що існують між її елементами як на мікрорівні, тобто в семантичній структурі кожного слова, так і на макрорівні – в різних угрупованнях лексичних одиниць, таких як гіперо-гіпонімічні відповідності, предметно-тематичні і лексико-семантичні групи, синонімічні ряди і антонімічні пари, асоціативні і семантичні поля, ситуативно-комунікативні групи, словотвірні гнізда.

Вважається, що діалектна система, яка зафіксована у словниках, є фрагментарною, бо діалектизми у певній мірі не відображають увесь мовний репертуар діалектоносіїв та не формують цілісну самостійну систему. Особливо це актуально для діалектів ново-англійського періоду, коли літературна мова почала активно впливати на діалекти та трансформувати генетично гомогенні структури. Однак саме лексико-семантична вибірковість діалектів сучасного періоду демонструє синергетичну упорядкованість її елементів та відображає регіональну ідентичність та культурну значущість окремих понять та явищ дійсності. Діалектні студії також належать до актуальних у сучасному мовознавстві, про що свідчать праці А. Хьюза, П. Традгіла, Д. Крістала, О. Есперсена, М. Маковського та ін.

Метою нашого дослідження є вивчення словникового складу діалектів Північно-східної Англії в контексті виявлення системних відношень лексичних одиниць, що свідчать про динамізм діалектної системи, про збереження її сутнісних системних характеристик, не зважаючи на значний вплив літературної мови. **Об'єктом** дослідження є нортумбрійський, йоркширський діалекти та діалект графства Тіздейл. Виявлення ознак системності здійснювалося на **матеріалі** словників вищезазначених діалектів [Dinsdale 1849; Heslop 1892; Robinson 1885].

За результатами проведеного аналізу, у діалектах одним із продуктивних типів системних відношень виступають зв'язки за подібністю, а саме – синонімічні. Наприклад, ідеографічні синоніми у нортумбрійському діалекті представлені синонімічним рядом лексеми *woman*: *woman-body*, *queen*, *huzzy*, *carlin*. Наведені слова об'єднані загальною семантичною ознакою – «особа жіночої статі» (*woman-body*), але *queen* – означає просто жінку, *huzzy* – жінку будь-якого віку, а *carlin* – виступає також у значенні «жінка похилого віку».

Аналіз фактичного матеріалу дозволив виявити також антонімічні відносини. Наведемо приклади антонімічних пар у нортумбрійському діалекті: *side* (довгий, широкий, великий) – *scrimp* (короткий, недостатній, малий); *cleg* (розумна людина) – *auk* (дурна людина).

У діалектній лексиці наявні гіперо-гіпонімічні відповідності, які вказують на відношення між родовим і видовими поняттями. Так, слово *stoond* (біль, боліти – нейтральне) є гіперонімом, тобто родовою назвою, по відношенню до *pains* (ревматизм), *stang*, *stank* (різкий зубний біль), *tyeuth* (зубний біль) та *heed* – *wark* (головний біль), що є гіпонімами.

Також, безумовно, діалектні слова об'єднуються у лексико-семантичні групи та лексико-семантичні поля. Наприклад, дієслова руху: *away* (використовується у значенні «йти»), *calleever* (літати), *crap* або *crup* (повзати), *clim* (підійматися), *cadge* (нести). Прикладом лексико-семантичного поля можуть слугувати компоненти темпорального поля діалекту графства Тіздейл: а) назви неточних часових відрізків (час *jiffy* – часовий відрізок, момент; пора

high-time – слухний час, *bhurry* – добра пора; період *gay* – довгий час); б) назви точних часових відрізків (день *setterday* – субота, *ware-day* – день тижня, але не неділя, *yesterday* – вчора); в) точні назви періодів року (*backery* – пізня косовиця, *fortherly* – рання косовиця).

Підтвердженням діалектної системності є наявність словотвірних гнізд, наприклад: *aud* (старий), а похідні від нього – *aud-farrand* (старомодний), *aud-lad* («старий хлопець») та *aud-like* (що виглядає старим). Системні відношення проявляються також в особливостях лексичної сполучуваності. Наприклад, діалектні слова *howthery*, *imparfit* та *traigles* мають спільне значення неохайний/а, неакуратний/а, але слово *howthery* використовується тільки по відношенню до жінки (дружини), слово *imparfit* відноситься до жінки (дівчини), а слово *traigles* – до роботи.

Результати проведеного дослідження свідчать про можливість застосування принципів системного підходу при розгляді словникового складу територіальних діалектів, системні відношення в межах яких проявляються як в семантичній структурі окремих слів, так і в наявних угрупованнях лексичних одиниць.

Отже, отримані результати дають можливість стверджувати, що діалектна лексика є достатньо упорядкованою. Принципи її системної організації повністю корелюються з принципами системності словникового складу літературної мови. В лексичній системі усіх трьох обраних для дослідження діалектів були виявлені певні лексичні угруповання. Перш за все, була виявлена велика кількість синонімів (семантичних, стилістичних та певна кількість абсолютних синонімів), антонімів (що виражають контрадикторну, контрарну протилежність та комплементарні відношення), гіперо-гіпонімічні відповідності, лексико-семантичні групи, словотвірні гнізда. Системність діалектної лексики також проявляється в особливостях лексичної сполучуваності. Фрагментарність вербалізації окремих понять та реалій саме діалектними одиницями, з одного боку, демонструє культурно обумовлену

ідентичність діалектоносіїв, а з іншого, репрезентує синергетичну кореляцію між системною організацією діалекту і літературної мови у мовному узусі.

Література

Dinsdale F. T. A glossary of provincial words used in Teesdale in the County of Durham. London : J. R. Smith, 1849. 151 p.

Heslop O. A Glossary of Words Used in the Country of Northumberland and on the Tyneside. London : English Dialect Society, 1892. 572 p.

Robinson F. K. A Glossary of Yorkshire Words and Phrases: Collected in Whitby and the Neighbourhood. London : J. R. Smith, 1855. 204 p.

ГУРА Н. П.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ СКЛАДНИХ ПРИКМЕТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Мова – це складна система, яка ґрунтується на парадигматичних зв'язках лексичних одиниць. Сукупність мовних одиниць, пов'язаних понятійною спільністю називають семантичним полем. Найбільшим утворенням у структурі поля виступає лексико-семантична група – «підгрупа слів у межах однієї частини мови, які об'єднані спільністю значень» [Ганич, Олійник 1985, с. 55].

Оскільки складні прикметники галузі машинобудування в німецькій мові характеризуються різноманіттям семантики, то на основі добору складних прикметників, вибраних із довідника «Handbuch Maschinenbau» [Böge 2011] було виокремлено 10 лексико-семантичних груп (ЛСГ).

Найчисельнішою групою стала ЛСГ прикметників, які описують **форму** (19%): *formändernd, formbeständig, formgerecht, formstabilisierend, halbkreisförmig, kreisrund, kreiszyllindrisch, kugelförmig, gleichförmig, stabförmig*. Це пояснюється тим, що галузь машинобудування безпосередньо пов'язана з

виготовленням певних деталей та заготовок, тому значна кількість прикметників спрямована на опис їх форми. Першою частиною складних прикметників цієї групи, як правило, виступають іменники «die Form» та «der Kreis».

Наступною за чисельністю групою стала ЛСГ прикметників, які описують **стан** (18%): *geradlinig, geschlossen, gleichmäßig, elektropositiv, elektronegativ, zweiwertig, radioaktiv, diffosorförmig, schmelzflüssig, gasdynamisch*. Прикметники цієї групи підкреслюють стан предметів та матеріалів.

ЛСГ прикметників, які надають **загальну оцінку** предметам складає 13%: *energiesparend, kostenintensiv, halbflüssig, einwertig, halbleitend, zähfließend*. Вони фіксують загальну характеристику основних властивостей матеріалів та обладнання машинобудування.

Наступна група – ЛСГ прикметників, які описують **властивості з високими показниками** (10%): *hochwarmfest, hochlegiert, hochgestellt, hochveredelt, hochtemperatur, hochkonzentriert*. Сучасне машинобудування є високотехнологічної галуззю, до якої висувають високі вимоги, що, в свою чергу, призводить до виготовлення деталей та заготовок з високими фізико-механічними властивостями, підвищеними експлуатаційними та робочими властивостями та високоефективному обладнанні. Ядром групи став прикметник «*hoch*».

Три ЛСГ прикметників складають по 8%. Так ЛСГ прикметників, які вказують **кількісний склад**: *einschneidig, zweidimensional, zweischneidig, einschnittig, dreidimensional* фіксують кількість елементів деталей, обладнання та речовин. Характерною особливістю цієї групи є наявність числівників у складі ад'єктивного композита. ЛСГ прикметників, які позначають **напрямок руху**: *rotationssymmetrisch, schrägverzahnt; geradlinig, krummlinig, stromliniengeführt* характеризують напрям руху технологічних операцій, роботи деталей та механізмів. ЛСГ прикметників, які вказують **призначення предмета**: *schlüsselfertig, gesamtwirtschaftlich, kundenorientiert, formschlüssig,*

feinmechanisch, hochkomplex, hochautomatisiert уточнюють додаткові властивості процесів, матеріалів, деталей та обладнання.

ЛСГ прикметників, які позначають **температуру**, охоплює 7% від їх загальної кількості: *hochschmelzend, hochtemperatur, temperaturbeständig, hochwarmfest* і є основною характеристикою температурного стану твердих матеріалів, рідин та газів.

Нечисельними групами (5%) є ЛСГ прикметників, які вказують на **характеристику матеріалу**: *glasmattenverstärkt, intermetallische, nichtrostend, radioaktiv* та ЛСГ прикметників, які вказують **вагу та довжину**: *umfangreich, vollständig, gleichmäßig*. Перша група прикметників уточнює характеристики та стан матеріалу, а друга – лінійні розміри та вагові характеристики деталей, заготовок та механізмів.

Основу лексико-семантичних груп складають вузькогалузеві та міжгалузеві ад'єктивні композити (56%): *reibungsbehaftet* – *той, що працює з використанням сили тертя*, *einschnittig* – *35дно зрізний*, *einschneidig* – *з одним лезом*, *schrägverzahnt* – *косо-зубчастий*, *kraftschlüssig* – *з силовим замиканням*, *lasttragend* – *з тяговим навантаженням*. Тільки 44% представлені загальнонауковими термінами: *werkseigen* – *заводський*, *themenbezogene* – *актуальний*, *prozessgerecht* – *технологічний*, *prozesssicher* – *надійний*, *kaufmännisch* – *комерційний*.

Отже, основа корпусу складних прикметників машинобудівної галузі представлена прикметниками оцінки, які описують фізичні властивості предметів їх якість, стан, вигляд та матеріал тощо. Дані прикметники є активно затребуваними в характеристиці термінів галузі машинобудування.

Література

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
Böge A. Handbuch Maschinenbau : Grundlagen und Anwendungen der Maschinenbau-Technik. Berlin : Czech Republic, 2011. 1487 S.

~~~~~

ПРОБЛЕМАТИКА ДИТИНСТВА В СОНЕТАХ В. ШЕКСПІРА

Сучасне шекспірознавство із незбагненною швидкістю, в геометричній прогресії продукує нові напрями для детального аналізу як і аспектів біографії, так і творчого доробку В. Шекспіра. Інтелектуальна поезія Великого Барда має своєрідну історію досліджень, інтерпретації та переклади різними мовами світу. Образи і мотиви як драматичних творів, так і сонетарію, набувають нових значень, поступово трансформуючись та набуваючи позачасову актуальність.

Дослідженню особливостей сонетів В. Шекспіра присвячені багаточисленні праці М. Габлевич, М. Мезеніна, М. Морозова, Н. Петрової, Н. Торкут, та ін. Зокрема, Н. Петрова акцентує увагу на двох групах актуальних проблем сонетарію. До першої відносяться авторство, джерела, історія, час написання, адресати, тобто «зовнішня» сторона питання. До другої, «внутрішньої» сторони дослідниця відносить дециклізацію сонетів, відмову від пошуків фабули, аналіз образності [Петрова 1990, 23].

Вважаємо, що питання образності у сонетах потребує інтегративного підходу та стереоскопічного прочитання, адже тільки таким чином читачі зможуть наблизитися до розуміння як багатошарового символічного підтексту, так культурно-історичних елементів, пов'язаних із малодослідженою проблематикою дитинства у сонетарії. Саме елементи культурно-історичної дійсності репрезентовані у сонетах В. Шекспіра дозволять частково наблизитися до реконструкції понять «дитина» і «дитинство» у Шекспірівському каноні шляхом детального аналізу художніх засобів, основою яких є дитина.

Друг, Смаглява дама та Поет є тими героями сонетів, до яких безпосередньо апелює сам автор. Усі інші згадані у сонетах особи, наприклад

крамар, продавець, марнотрат, владар, скупар, злодій, нищитель, творець, господар, батько, син, мати, дитя – є джерелом для формування багаточисленних тропів на основі бінарних опозицій. Певні реалії, згадані В. Шекспіром заради створення художнього образу дозволяють виокремити аксіологічні домінанти, пов'язані із дитиною:

*«Lo, as a careful housewife runs to catch
One of her feathered creatures broke away,
Sets down her babe, and makes all swift dispatch
In pursuit of the thing she would have stay;
Whilst her neglected child holds her in chase,
Cries to catch her whose busy care is bent
To follow that which flies before her face,
Not prizing her poor infant's discontent.»* [Shakespeare, Sonnet 143]

Детально проаналізувавши тексти сонетів, умовно можна виділити декілька тем, що розкривають проблематику дитинства сонетарію. Найбільш частотними мотивами є:

- Дитина, як спадкоємець, продовження власного роду:

*«...How much more praise deserv'd thy beauty's use,
If thou couldst answer 'This fair child of mine
Shall sum my count, and make my old excuse,...»* [Sonnet 2]

- Дитина, як джерело втіхи для батьків, сенс життя;
- Дитинство, як пора чистоти, невинності, щирості;

*«Love is a babe, then might I not say so,
To give full growth to that which still doth grow?»* [Sonnet 115]

Таким чином, дослідження сонетарію є одним із невід'ємних етапів у процесі реконструкції рецепції «дитинства» у Шекспірівському каноні та яскравим прикладом Ренесансного бачення дитини.

Література

Няму А. Ренесансна традиція в контексті світової літератури (теоретичні аспекти). *Ренесансні студії*. 2004. №9. С. 3-15

Петрова Н. Человек в сонетах Шекспира. Проблемы нравственности в зарубежной литературе : межвуз. сб. науч. тр. Пермь, 1990. С. 19–27.

*Торкут Н. Інтерпретація сонетів В. Шекспіра в методологічному просторі міждисциплінарного діалогу. *Ренесансні студії*. 2006. №11. С.3-19*

ДОБРОВОЛЬСЬКА М. Б.

(Запорізький національний університет)

СИТУАЦІЯ ОЦІНКИ ІЗ СЕРЕДНІМ СТУПЕНЕМ ІМПЛІЦИТНОСТІ

Прояв середнього ступеня імпліцитності пов'язаний з тим, що імпліцитно виражені смисли мають досить високу ступінь обов'язковості сприйняття, проте дуже часто під їх впливом повністю змінюється експліцитно виражений зміст [Нефёдова 2001, с. 77]. Під час аналізу імпліцитних смислів велике значення має контекст. Науковці виділяють мікро та макроконтраст. Мікроконтраст – це найближче оточення мовної одиниці, в якому вона реалізує своє значення [Основные понятия переводоведения 2010, с. 98]. Під макроконтрастом мається на увазі мовне оточення даної одиниці, що виходить за рамки пропозиції. Точні межі макроконтрасту вказати не можна – це може бути контекст абзацу, розділу або навіть всього твору в цілому [Основные понятия переводоведения 2010, с. 70]. В цілях даного дослідження виділяємо макроконтраст мінімального (контекст декількох речень) та середнього об'єму (контекст абзацу чи розділу), в межах яких аналізуються оцінні смисли із середнім ступенем імпліцитності.

Як зазначає Л. А. Нефёдова, середній ступінь імпліцитності часто базується на культурному тезаурусі як сховищі енциклопедичної інформації та реалізується в тих випадках, коли структура тексту вимагає включення культурних знань читача в смислову структуру тексту, щоб текст знайшов змістовність для читача, адекватну закладеної автором [Нефёдова 2001, с. 81]. В

даному випадку можна говорити про таке лінгвістичне поняття як пресупозиція, що є частиною семантичної структури висловлювання і тексту на його глибинному рівні і разом з експліцитним, вербалізованим смислом, що втілений в поверхневій семантичній структурі, «працює» на вираження та сприйняття імпліцитної, призначеної для повідомлення інформації [Ситдикова 2007, с. 18 –19]. «Пресупозиція» вбирає в себе поняття «фонові знання» та «вертикальний контекст» (загальнокультурна інформація, що закладена в літературному творі), маючи на увазі наявність у комунікантів імпліцитно вираженої інформації, що дозволяє більш адекватно сприймати текст та будь-яке повідомлення [Нефёдова 2001, с. 40]. Таким чином, пресупозиція є імпліцитним (невербалізованим) компонентом змісту висловлення, що необхідний для його успішного сприйняття та розуміння.

Важливу роль у вираженні імпліцитної інформації відіграють такі художні засоби як анафора, антитеза, синтаксичний паралелізм, риторичне запитання, іронія, фальшива оцінка, фразеологізми та епітети, які відображають почуття героїв, відношення до оточуючого світу та подій. Окрім власне інформативно-когнітивного змісту, їм притаманний прагматичний, суб'єктивно-оцінний компонент. Вживання таких фігур збільшує інформативну насиченість тексту, уникаючи збільшення його формального обсягу [Кость 2009, с.141].

Отже, аналіз оцінних смислів з середнім ступенем імпліцитності відбувається в макроконтексті мінімального та середнього об'ємів, імпліцитно виражені смисли мають досить високу ступінь обов'язковості сприйняття для подальшого розуміння твору. На інтерпретацію висловлювань впливають пресупозиційні знання комунікантів.

Література

- Кость Г. Від експліцитного до імпліцитного в художньому тексті. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер. : Філологічні науки. 2009. Вип. 81(2). С. 138-141.
- Нефёдова Л. А. Когнитивно-деятельностный аспект имплицитивной коммуникации / Челяб. гос. ун-т., Челябинск, 2001. 151 с.

Основные понятия переводоведения (Отечественный опыт). Терминологический словарь-справочник / Отд. языкознания; отв. ред. канд. филол. Наук М. Б. Раренко. М., 2010. 260 с.

Ситдикова Ф. Б. Способы передачи имплицитной информации в татарском литературном языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / Институт языка, литературы и искусства им. Г. Ибрагимова Академии наук Республики Татарстан. Казань, 2007. 200 с.

ЄНІКЄЄВ Д. С.

(Запорізький національний університет)

ЕПІТЕТ *BEAUTIFUL* У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Антропоцентричний підхід у сучасному мовознавстві зумовлює актуальність дослідження мовної особистості, під якою розуміють «сукупність здібностей і характеристик людини, які зумовлюють створення нею мовних творів (текстів), які відрізняються ступенем структурно-мовної складності, глибиною та точністю відбиття дійсності, певно. цільовою спрямованістю» [Караулов 1987, с. 245]. Мовна особистість Президента США Дональда Трампа знаходиться у центрі уваги лінгвістів, зважаючи на оригінальність його мовленнєвої поведінки, мультидискурсивність комунікативної діяльності, яскравість мовних засобів, використаних ним для актуалізації своєї політичної, економічної та соціальної ідеології, оцінки людей та подій.

Дослідження промов Д. Трампа надає змогу виділити найбільш типові для його мовлення стилістичні засоби та прийоми, зокрема епітети. У нашому дослідженні ми зосередимо увагу на особливостях функціонування епітета *beautiful* у президентському дискурсі Д. Трампа.

Епітет як засіб реалізації певних інтенцій мовця може виконувати різні функції: образно характеризувати предмет; створювати атмосферу, настрій; передавати ставлення автора (оповідача, ліричного героя) до предмета, який

характеризується; поєднувати усі попередні функції у різних частках (у більшості випадків використання епітетів) [Скнарєв 2015]. У політичному дискурсі епітети використовуються як для вираження мовцем свого ставлення до певних подій, явищ, так і для досягнення ним певної комунікативної мети, наприклад, створення власного позитивного образу.

Слід підкреслити, що епітетами можуть бути не всі прикметники, використанні у мовленні, а лише ті, що створюють особливий, незвичний образ та використовуються оригінальним чином. Лексична одиниця *beautiful* має такі значення: *very attractive, very pleasant* [Cambridge dictionary]; *having beauty; giving pleasure to the senses or to the mind, very good; very kind or showing great skill* [Oxford learners' dictionary]; *very attractive to look at* [Collins dictionary]; *extremely attractive, very pleasant to look at, very pleasant, done or made very well or with a lot of skill* [Macmillan dictionary]; *extremely attractive to look at, very good or giving you great pleasure* [Longman dictionary]. Зазвичай лексема *beautiful* застосовується для опису зовнішнього вигляду людей або предметів. Але у мовленні Д. Трампа можна виявити інші, «нестандартні», приклади вживання цього прикметника, що зумовлює експресивність та образність його мовлення.

У одній із своїх промов Президент Д. Трамп, перераховуючи зміни, які відбуваються, застосовує епітет *beautiful* для характеризувannya американських збройних сил, тим самим підкреслюючи їхню досконалість та могутність: *But now we're finally protecting our nation, rebuilding our cities, and we are bringing our jobs, our factories, and our troops, our **beautiful**, beloved trope, we're bringing them all back home. It's time* [President Trump in Erie, Pensilvania]. Цей приклад свідчить про самоіронію Д. Трампа, адже він сам називає слово *beautiful* своїм улюбленим тропом.

У своїй передвиборчій промові у штаті Пенсильванія Д. Трамп використав епітет *beautiful* для підкреслення якості вугілля, видобутком якого відома ця місцевість: *The Democrat party hates fracking. They hate coal, good, **beautiful**, clean coal. They hate American energy and Joe Biden will shut it all down. He's going to* ["Time to win" President Trump full rally in Eria, Pennsylvania]. У

розглядуваному прикладі епітет *beautiful* виступає як образний синонім означень «високоякісний», «видобуваний у США».

Для підкреслення ефективності свого президенства та значущості власних здобутків Д. Трампом вживається епітет *beautiful*, яким характеризуються міжнародні успіхи США, у такому висловлюванні: *Again, we have never had, because they respect us now, they didn't respect us. We have never had a better relationship with China than we do right now. It's a **beautiful** story. They respect us. The whole world respect us now. We're respect again. America is respected again* [Full Trump rally: Keep America Great Rally in Des Moines, Iowa]. На противагу думці опонентів, Д. Трамп хоче підкреслити успішність США на міжнародній арені, зокрема у стосунках з Китаєм. Епітет *beautiful* образно характеризує позитивні, на думку мовця, зміни у відносинах з КНР.

Формулюючи завдання на чергові президентські вибори 2020 року, Д. Трамп використав епітет *beautiful* для підкреслення ефективності діючої адміністрації Білого Дому та необхідність подовження її роботи протягом наступних чотирьох років, як от у висловлюванні: *Together we are going to win back the House. We are going to hold the Senate, and we are going to keep that **beautiful**, gorgeous, incredible White House* [Full Trump rally: Keep America Great Rally in Des Moines, Iowa]. Епітет *beautiful* у розглядуваному контексті є образним синонімом таких означень, як *efficient, well-coordinated, productive, progressive*, якими характеризується діяльність діючого уряду США.

Отже, однією з характерних ознак мовлення Дональда Трампа як мовної особистості є широке застосування прикметника *beautiful* як епітета з позитивною аксіологією. Семантика цього епітету є прагматично зумовленою і визначається його конкретно контекстуальною репрезентацією. За допомогою цього епітету президент США узагальнено висловлює своє позитивне ставлення до оцінюваних ним явищ.

Перспективами подальших досліджень вважаємо аналіз інших епітетів у політичному дискурсу Дональда Трампа.

Література

- Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Наука, 1987. 261 с.
- Скнарев Д. С. Эпитет как средство создания образа товара в рекламном дискурсе. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1 (часть 1). URL : <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18108>
- “Time to win” President Trump full rally in Erie, Pennsylvania. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=rKLOPv09e7c&t=2112s>
- Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-russian/beautiful>
- Collins dictionary. URL : <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/beautiful>
- Full Trump rally : Keep America Great Rally in Des Moines, Iowa. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=hKpqFCFAiQs&t=1348s>
- Longman dictionary. URL : <https://www.ldoceonline.com/dictionary/beautiful>
- Macmillan dictionary. URL : <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/beautiful>
- Oxford learners’ dictionary. URL : <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/beautiful?q=beautiful>
- President Trump in Erie, Pennsylvania. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=rKLOPv09e7c>

ЄНІКЄЄВА С. М.

(Запорізький національний університет)

СИНЕРГЕТИЧНІ АСПЕКТИ КООПЕРАЦІЇ ЛЕКСИЧНОЇ ТА СЛОВОТВОРЧОЇ СИСТЕМ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Синергетика як наукова парадигма відкрила нові можливості у виявленні механізмів самоорганізації та саморегуляції мовної суперсистеми. Через призму синергетичного підходу мова розглядається як складна суперсистема, представлена ієрархічно організованими макро- та мікросистемами, кожна з яких так само, як і мовна суперсистема в цілому, характеризується відкритістю – здатністю обмінюватися із зовнішнім середовищем матерією, енергією та інформацією. Такий матеріально-інформаційний обмін відбувається як між суперсистемами одного порядку (наприклад, між різними мовами, в результаті

чого відбуваються запозичення), між макросистемами окремої мови (наприклад, у результаті функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць: афіксалізації лексем, лексикалізації службових морфем, лексикалізації синтаксичних конструкцій), а також між її мікросистемами (наприклад, функціональна транспозиція лексем – конверсія).

Процеси саморегуляції та самоорганізації на різних рівнях мовної суперсистеми відбуваються постійно, проте їхня інтенсивність на різних ділянках не є однаковою. Ділянками мовної суперсистеми, які найбільш активно й інтенсивно змінюються та розвиваються, є лексична та словотвірна макросистеми. Цей факт можна пояснити тим, що вони залишаються найбільш відкритими для обміну матерією, енергією та інформацією із навконишнім середовищем. У результаті дії інформаційно-енергетичних чинників культурно-історичного, соціального, економічного, науково-технічного життя англійськомовного суспільства, словник носіїв цієї мови зазнає чуттєві зміни, які відбуваються або шляхом формування неологізмів з власних ресурсів у межах певної лінгвальної суперсистеми, або шляхом модифікації функціональних і семантичних параметрів існуючих мовних знаків, або за рахунок матеріальних одиниць (слів), що запозичуються із лексичних макросистем інших мовних суперсистем.

Той неологічний бум, що спостерігається у багатьох мовах світу, насамперед в англійській, є адекватною реакцією мовних суперсистем на комунікативні потреби мовців внаслідок модернізації параметрів та умов їхнього життя. У результаті кількісного зростання словникового складу удосконалюються шляхи та способи утворення нових лексем, збагачується інвентар словотворчих засобів. Під дією зовнішнього середовища здійснюється процес саморегуляції та самоорганізації у межах лексичної та словотвірної макросистем і мовної суперсистеми в цілому.

Словотворча макросистема є складним багатомірним об'єктом, у якому певним чином взаємодіють і функціонують сукупності базових одиниць (підсистема твірних основ) та словотворчих засобів (підсистема афіксів),

сукупність способів словотворення (підсистема словотворчих моделей), сукупність лексичних одиниць, створених у результаті вербокреативного акту (підсистеми словотвірних гнізд, рядів). Отже, словотвір є макросистемою, що складається з підсистем та мікросистем і одночасно входить до складу мовної суперсистеми.

Активне збагачення словника англійської мови спричинило вагомі зміни у системі словотворення, які виявилися у творенні нових вербокреативних засобів (префіксів, суфіксів) і словотворчих моделей, у формуванні нових способів словотворення. Важливу роль у саморегуляції словотворчої макросистеми відіграє лексична, адже саме остання слугує джерелом для творення нових вербокреативних засобів шляхом афіксалізації слів (наприклад, суфікси *-friendly*, *-free*, *-head*, *-something*, *-speak*, *-style*, *-wise*, *-watch*) або їхніх фрагментів (наприклад, префікси *compu-*, *cyber-*, *e-*, *eco-*, *edu-*, *info-*, *techno-* і суфікси *-abuse*, *-alolic*, *-burger*, *-erati*, *-gate*, *-naut*, *-nomics*, *-preneur*, *-razzi*, *-zine*).

Лексичні одиниці слугують також основою для формування словотворчих моделей у результаті творення серії слів за аналогією до конкретної лексеми, один з компонентів якої (це може бути компонент складного слова або фрагмент телескопізму) повторюється у складі нових лексем. Створення величезної кількості прикметників за аналогією до слова *user-friendly* сприяло закріпленню у свідомості носіїв мови нової словотворчої моделі *N+friendly=Adj* та затвердженню у статусі суфікса компонента *-friendly*. Основою для афіксалізації фрагментів слів і формування відповідних словотворчих моделей слугують телескопійні лексеми. Утворення серії нових слів за аналогією до телескопізму *Nixonomics* (< *Nixon+economics*) сприяло стандартизації моделі *N+ -nomics* та включенню до інвентаря словотворчих засобів нового суфікса *-nomics*.

У процесі вербокреації формуються також нові способи словотворення. Наприклад, численні неологізми, створені у результаті з'єднання нових префіксів із суфіксами *biopreneur* (*bio-* + *-preneur*), *cybernaut* (*cyber-* + *-naut*),

cyberspeak (cyber- + -speak), *ecospeak* (eco- + -speak), *e-zine* (e- + -zine), *infopreneur* (info- + -preneur), *infonaut* (info- + -naut), *technorati* (techno- + -erati), *technopreneur* (techno- + -preneur), сприяли виокремленню нового способу вербокреації – «афіксоскладання».

Не лише слова слугують джерелом для формування словотворчих афіксів, але й словотворчі морфеми можуть у результаті їхньої лексикалізації поповнити словник. Кількість таких лексикалізованих афіксів невелика, проте саме явище заслуговує на увагу. Наприклад, лексема *ism* може вживатися як конотативний синонім теорії, ідеологічні доктрини, філософського вчення, слово *burger* стало загальною назвою для булочок з начинкою, субстантивована лексема *ex* вживається для позначення колишніх чоловіків /жінок, президентів та урядовців.

Отже, проявом процесів самоорганізації й саморегуляції мовної суперсистеми є взаємозбагачення лексичної і словотворчої макросистем. Одночасно із розвитком словника відбувається збагачення арсеналу вербокреативних засобів, збільшення реєстру словотворчих моделей і формування нових способів словотворення. Кооперативне функціонування одиниць лексичної і словотворчої систем сприяє їхньому взаємозбагаченню й саморегуляції.

ЗАЛУЖНА М. В.

(Запорізький національний університет)

СИМВОЛИ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В РОМАНІ І. МАКІЮЕНА “SATURDAY”

Символ в сучасній гуманітарних науках тлумачать у безліч способів, проте його визначна роль визнається усіма, оскільки у якості основного компоненту символічного універсуму він зближує світ культури та світ людини через посередництво мови. Особливого тлумачення символ набуває в

постмодерністських теоретизуваннях. Так, Ж. Бодрійяр запропонував ідею несправжності, “симулятивності” світу, наповненого вторинними смислами. Симулякри споріднені з символами, але відрізняються від них тим, що не мають денотатів, це знаки автономні від референтів [Baudrillard]. Яким би не було розуміння символу – традиційним (як культуротвірного феномену) чи постмодерністським (як засобу утворення симулятивної реальності) – символ постає важливим компонентом постмодерністського дискурсу.

Різноманітність закладених у символ сенсів позбавляє його стабільної основи. Символ – недовомленість, сигнал для почуттів, невизначений у своїй довільності і відчутності [Максименко]. Показником символу є нечіткість відомостей, неповна інформація у вербальному позначенні об’єкта. Це можливість вмістити усю нескінченність проявів, тому невизначеність в символічному зображенні включається в спектр семантичного навантаження категорії невизначеності.

Особливої ролі в культурі символ набуває під час кризових ситуацій. Криза впливає на соціум подвійним чином: з одного боку, несе деструктивні тенденції, з іншого – оновлює духовну сферу, адже призводить до переоцінки цінностей. Кризові періоди, до яких належить і постмодерний, зазвичай супроводжуються сплеском символотворчості та не тільки звертанням до традиційних, але й появою численних нових символів, що відбивають нестабільність, хисткість постмодерного буття.

Багато таких символів містить роман британського постмодерніста І. МакЮена “Saturday”, присвячений детальному зображенню одного дня з життя британського нейрохірурга Генрі Пероуна. Події цього дня демонструють його вразливість, незахищеність, відтак, особливого значення в романі набувають символи “подвійної” реальності, приміром, “*Schrodinger's cat*” – паралельне існування кількох можливостей одночасно, що зникає у момент біфуркації. “*A cat, **Schrodinger's Cat**, hidden from view in a covered box, is either still alive, or has just been killed by a randomly activated hammer hitting a vial of poison. Until the observer lifts the cover from the box, **both possibilities**, alive*

cat and dead cat, exist side by side, in parallel universes, equally real” [McEwan 2006, p. 18].

Символ, що викликає страх у героїв роману – *палаючий літак*. З його появою в лондонському небі тривога вривається до їхнього життя, адже з літаками пов’язано багато катастроф сьогодення. Текст містить 35 випадків символічного вживання лексеми *”plane”* в контекстуальному оточенні таких лексем як *”horrified”, “nightmare”, “horror”, “catastrophe”, “deaths”*. Символічний характер цього образу визнає в романі і сам автор: *“...he should acknowledge a hidden order, an external intelligence which wants to show or tell him something of significance”* [McEwan 2006, p. 17].

В романі *“Saturday”* символами невизначеності є також реалії на позначення трагічних суспільно-політичних подій, організацій та персоналій, пов’язаних з намаганням підірвати стабільність людського існування: *”Saddam”* [McEwan 2006, pp. 38, 62, 64, 72], згадки про поворотні моменти сучасності: *“The September attacks were Theo's induction into international affairs...the New York attacks precipitated a global crisis”* [McEwan 2006, p. 31]. Жахливі події 11 вересня роблять цю трагічну дату сучасним символом непевності буття. Узуалізовані в романі лексеми на позначення його атрибутів – *”jihadists”* [McEwan 2006, p. 33], *Al-Qaeda* [McEwan 2006, pp. 73, 100, 186], *the New York bombers* [McEwan 2006, p.191] – експлікують сему напруження, страху, невизначеності буття, що виступає лейтмотивом роману.

Отже, вищезазначене дозволяє дійти висновку, що символічні системи в кризову добу втрачають інтегруючу функцію, у постмодерністському наративі символічний простір кризового суспільства стає не просто тривожним, а навіть ворожим. Як продемонстрував роман І. МакЮена *“Saturday”*, символ є ефективним засобом актуалізації невизначеності в художніх текстах за своєю сутністю, через притаманну йому образність, метафоричність. Про це свідчать теоретичні студії природи символічного, це також підтверджує ілюстративний матеріал.

Література

Baudrillard J. Simulations / transl. by P. Foss, P. Patton, P. Beitchman. Semiotext(e), 1983.

URL: <https://archive.org/details/Simulations1983/page/n3/mode/2up>

Максименко С. Д. Теория неопределенности . URL : http://professor-maksymenko.narod.ru/Tvory/Statya_-_Teoriya_neopredelyonnosti.htm

McEwan I. Saturday. London : Vintage Books, 2006. 282 p.

КОЗЛОВА Т. О.

(Запорізький національний університет)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОВОЗНАВСТВА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Історія мовознавства сягає своїм корінням в глибоку давнину, часи зародження метамови та лінгвістичних традицій. Попри брак теоретичного осмислення фактів, протолінгвістика Античності та Середньовіччя створила підґрунтя для концепцій Нового часу, формування порівняльно-історичної, системно-структурної та антропоцентричної парадигм. Поступове осмислення різних аспектів мови, узагальнення та «олюднення» лінгвістичного знання стимулювали поліпарадигмальність [Язык и наука... 1995, с. 144-238] сучасного мовознавства.

Різні, але безумовно рівноправні підходи до спільного об'єкту дослідження, співіснують і взаємодіють в напрямку створення «різних образів» мови [т. с., с. 8] та міждисциплінарних галузей. З одного боку, відхилення від монодисциплінарності послабило кордони, встановлені між дослідницькими галузями, і наукова колаборація зростає на шляху до створення інтегративної лінгвістики. З іншого боку, між-/ мультидисциплінарність не вирішує проблем фрагментації знань з причин простого переміщення когнітивних схем між

сферами наукової діяльності та розвитку гібридних галузей мовознавства (психолінгвістика, соціолінгвістика, лінгвістична географія тощо).

Слід враховувати, що еволюція мовознавчої думки відбувається через зміну історичних типів «технологічної революції»: від створення писемності до граматизації мов, від «постграматизаційних описів» до ери комп'ютерної революції, яка суттєво змінила екологію мови та вербальної взаємодії [Бокадорова 2000, с. 17]. За таких умов сучасний етап розвитку науки характеризується значними модифікаціями змісту та способів дослідницької діяльності, а також наукової комунікації. Істотними ознаками цих змін є розповсюдження інформаційних технологій [Human Language... 2011], сітьові форми наукової кооперації [Collaborative... 2014], впровадження широкого трансдисциплінарного підходу в організацію і здійснення наукових досліджень [Twenty-first... 2005], практику освіти [Applied... 2014] та реалізацію проблем суспільства [Baxter 2017; Transferring... 2013].

Очевидно, що перспективи розвитку мовознавства пов'язані не з дискусіями стосовно тих чи тих теорій, не з відкриттям нових і «модних» аспектів опису, а з «оптимізацією функцій мови» [Баранов 2003], з ефективністю застосування накопичених знань про її природу, розвиток, структуру та функціонування у нелінгвістичних наукових галузях, різноманітних сферах практичної діяльності людини. Лінгвістика ХХІ ст. не відкидає досягнень минулого, не заперечує існуючих методологій. Вона зберігає антропоцентричну тріаду «мова — людина — світ» в якості парадигмоутворюючої ідеї, проте висуває нові прикладні проблеми.

Література

- Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику. Москва : УРСС, 2003. 358 с.
- Бокадорова Н. Ю. Сильвен Ору и современная французская школа истории и эпистемологии наук о языке. *Ору С. История. Эпистемология. Язык*. Москва : ИЦФЦ ИГ «Прогресс», 2000. С. 5-21.
- Язык и наука конца XX века / ред. Ю. С. Степанов. Москва : Институт языкознания РАН, Российский государственный гуманитарный университет, 1995. 420 с.

Baxter J. Double-voicing at Work: Power, Gender and Linguistic Expertise. London : Macmillan, 2017. 120 p.

Applied Linguistics / ed. by L. Wei. Chichester : John Wiley & Sons, 2014. 328 p.

Collaborative Knowledge in Scientific Research Networks / ed. by P. Diviaco. Hershey, USA : IGI Global, 2014. 461 p.

Human Language Technology. Challenges for Computer Science and Linguistics / ed. by Z. Vetulani. Berlin : Springer Science & Business Media, 2011. 578 p.

Transferring Linguistic Know-how into Institutional Practice / ed. by K. Bührig, B. Meyer. Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing, 2013. 151 p.

Twenty-first Century Psycholinguistics: Four Cornerstones / ed. by A. Cutler. Mahwah, NJ; London : Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2005. 412 p.

МАКЕДОНОВА О. Д.

(Запорізький національний університет)

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ

Дослідження прагматичних параметрів спілкування вважається неповним без звернення до мови як інструменту маніпулятивного впливу, тобто закономірностей використання мовних і мовленнєвих засобів суб'єктом у зв'язку з його намірами, цілями, мотивами [Тарасов 1990, с. 110]. Вплив виступає фундаментальною основою будь-якої комунікативної ситуації [Keller 2012, с. 81], а основне завдання лінгвістичного аналізу мовленнєвого впливу передбачає дослідження стратегій мовця та всіх мовних засобів реалізації комунікативної стратегії.

Саме комунікативні стратегії сприяють організації рекламного дискурсу, орієнтованого на здійснення прагматичного впливу на адресата. Намагаючись реалізувати комунікативну мету та одержати бажаний результат,

рекламотворці обирають таку стратегію, яка дає змогу максимально ефективно реалізувати їхні наміри шляхом мовленнєвого впливу на поведінку адресата.

Для визначення набору стратегій, що актуалізуються у рекламному дискурсі, розглянемо їх класифікації з точки зору різних підходів:

- з позиції скерованості рекламного акту стратегії поділяються на *інформаційно-формуючі* (стратегія асоціювання (дисасоціювання), стратегія неконтекстуального опису) та *оптимізуючі* (стратегія управління увагою, контролю над декодуванням та інтерпретацією, управління критичністю сприйняття, прямого впливу на процес прийняття рішень, мнемонічна стратегія, стратегія дискурсивного позиціонування) [Горячев 2009, с. 184];

- з позиції напряму впливу на когнітивні механізми психіки людини стратегії поділяються на *мисленнєві* (апелюють до раціональної сфери), *сугестивні* (спрямовані на підсвідомість), *емоційні* (скеровані на сферу почуттів і емоцій), *сенсорні* (зачіпають відчуття людини) [Селіванова 2013];

- з позиції першочерговості стратегії поділяються на *основні*, які на конкретному етапі комунікативної взаємодії є найбільш значущими з точки зору ієрархії мотивів і цілей, та *допоміжні*, які є комплементарними по відношенню до основних [Іссерс 2009, с. 106-107].

- з позиції спрямованості на об'єкт впливу комунікативні стратегії поділяються та такі, що *трансформують адресата*, *трансформують адресанта*, *трансформують предмет рекламування* [Іссерс 2009, с. 97];

- з позиції опори на певний канал передачі повідомлення стратегії поділяються на стратегії *раціоналістичного* типу (домінує вербальна інформація та апеляція до розуму) та *проекційного* (домінує невербальна інформація та апеляція до емоційної сфери) [Мечковська 1996, с. 396].

- з позиції здійснення мовленнєвого впливу на адресата визначаються інформативна, аргументативна, маніпулятивна, сугестивна, нагадувальна комунікативні стратегії [Романюк 2013, с. 11-13].

На наш погляд, наведені класифікації не зовсім повністю розкривають комунікативно-прагматичну природу англійськомовного рекламного дискурсу.

Вибір стратегії рекламного акту визначається метою, яку переслідує адресант. Нагадаємо, що головною метою адресанта є спонукання адресата до придбання товару або користування послугою. Проте, досягнення цієї мети неможливе без реалізації таких комунікативних цілей, як: привернення уваги адресата до предмету рекламування, виділення його позитивних якостей, виокремлення від конкурентів тощо. Тому важливо розрізняти основну стратегічну комунікативну мету і комунікативні цілі, без реалізації яких у рекламному дискурсі неможливо досягти головної мети. Реалізація цих цілей зумовлена застосуванням стратегії й тактик певного виду мовленнєвого впливу на адресата.

На підставі того, що рекламний дискурс спрямований на спонукання, ми виділяємо *спонукальну стратегію*, яка реалізується шляхом втілення *інформативної, аргументативної, сугестивної, маніпулятивної* стратегій, що корелюються нашою типологічною класифікацією рекламних повідомлень. Спонукальна стратегія ґрунтується на комунікативному намірі адресанта і контролює результати реалізації мовленнєвого впливу за допомогою локальних стратегій. Кожна із локальних стратегій реалізується відповідними тактиками, що втілюються шляхом залучення лексико-стилістичних та синтаксичних засобів.

Зрозуміло, що співвідношення комунікативних стратегій і тактик можна представити у вигляді ієрархії, в якій стратегії виявляються визначальними, контролюють використання та зміну тактик для досягнення певної комунікативної мети. Ми повністю погоджуємося з тим, що стратегії і тактики перебувають в ієрархічних відносинах і реалізуються як мінімум у трьох планах ментально-об'єктивних відносинах: концептуально-тематичному, функціонально-прагматичному та формально-стилістичному.

Таким чином, головною метою рекламного дискурсу є спонукання, що ґрунтується на комунікативному намірі адресанта здійснити різносторонній вплив на адресата з метою заохочення його до придбання рекламованого товару (послуги). Послугуючись ієрархічними відносинами, стратегічна

комерційна мета контролює вибір відповідної комунікативної стратегії в залежності від комунікативних намірів й інтенції рекламодавця, потенційних адресатів, предмету рекламування, у межах яких реалізуються відповідні тактики. Тактики, в свою чергу, втілюються лінгвальними та паралінгвальними засобами.

Література

- Горячев А. А.* Опыт моделирования речевого воздействия в рекламной коммуникации. *Изв. Рос. гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена*. Санкт-Петербург : Книжный дом, 2009. № 110. С. 182-189.
- Иссерс О. С.* Речевое воздействие. Москва : Флинта, Наука, 2009. 224 с.
- Мечковская Н. Б.* Социальная лингвистика. Москва : Аспект Прогресс, 1996. 207 с.
- Романюк С. К.* Комунікативні стратегії і тактики реалізації сугестивного впливу в дискурсі американської комерційної реклами. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. Кн. 4, 2013. 237 с.
- Селиванова Е. А.* Украинская телереклама в свете дискурсоцентризма. URL: <http://selivanova.net/ru/publications/>
- Тарасов Е. Ф.* Речевое воздействие : методология и теория. Оптимизация речевого воздействия. Москва, 1990. 239 с.
- Keller K. L.* Strategic Brand Management : Building, Measuring and Managing Brand Equity. [4th ed.]. Prentice Hall, 2012. 600 p.

МАМЕДОВА А. І.

(Запорізький національний університет)

МОДАЛЬНА ПАРАДИГМА ТЕКСТІВ НІМЕЦЬКИХ АНЕКДОТІВ

Тексти німецьких анекдотів є об'єктом цього дослідження, а його предметом виступає категорія модальності та мовні засоби її вираження. Актуальність роботи визначається загальною тенденцією та інтересом до вивчення мінітекстів, до яких незаперечно належать й анекдоти.

Анекдот, як жанр, завжди пов'язаний з національною картиною світу; він демонструє зв'язок мислення, мови, культури, до того ж він відображає певну картину світу. До найважливіших характеристик цього жанру відносяться жартівливість спілкування, фольклорність, двуплановість, фатика, наявність ключового компоненту. Модальність маніфестується як „один з найважливіших і провідних аспектів речення й висловлення“ [Михайлов 1994, с. 131]. На думку А.П. Загнітка, ця категорія служить як „опора на визначення реальності / нереальності дії“ [Загнітко 2001, с. 115].

Спектр модальних засобів емпіричного матеріалу включає до свого складу форманти внутрішньої і зовнішньої модальності. Внутрішня модальність заявлена індикативом, кон'юнктивом (представлений переважно претеритальними часовими формами) та імперативом. Зовнішня модальність маніфестує відношення автора до реальної ситуації. Найбільш часто вона декларується складними предикатами, модальними словами, а також різними частинами мови.

Аналіз фактичного матеріалу дає нам право стверджувати, що в текстах анекдотів задекларовані два види модальності: внутрішня, до якої відносяться індикатив, кон'юнктив та імператив, та зовнішня, яку складають стійкі словосполучення, модальні слова й частини мови.

Найбільш продуктивною в текстах анекдотів виступає внутрішня модальність. **Внутрішня** модальність заявлена **індикативом**: *Die 5 Geheimnisse einer funktionierenden Beziehung: Es ist wichtig einen Mann zu finden, der im Haushalt mithilft, der von Zeit zu Zeit kocht, aufräumt und noch einen Job hat. Es ist wichtig einen Mann zu finden, der dich zum Lachen bringt. Es ist wichtig einen Mann zu finden, auf den du dich verlassen kannst und der nicht lügt. Es ist wichtig einen Mann zu finden, der gut im Bett ist und der gerne Sex mit dir hat. Es ist ganz wichtig, dass sich diese vier Männer nicht kennen!* У цьому анекдоті ми спостерігаємо, що завдяки індикативу в тексті анекдоту описані життєві ситуації, які є досить типовими для повсякденного життя.

Кон'юнктив зустрічається менш часто. Як правило, вживання умовного способу використовується для вираження умовно-бажаної дійсності: *Kommt ein Mann in den Buchladen uns sagt: „Ich hätte gerne das Buch „Die Überlegenheit des Mannes“, wo finde ich das?“ / Verkäuferin: „Phantastische Geschichten und Utopien finden Sie im unteren Stock!“*

Задекларовано у текстах анекдотів і імператив, який виступає маркером спонукальної модальності. Найбільш частотним є наказовий спосіб в анекдотах, які побудовані у формі діалогу: *Die Hebamme kommt mit Drillingen im Arm auf den jungen Vater zu und sagt: / Rauchen Sie in Ruhe Ihre Zigarette, ich gehe inzwischen die anderen holen.*

Поряд з внутрішньою модальністю досить різноманітно представлена і **зовнішня** модальність (18%). Зовнішня модальність маніфестує відношення автора до реальної ситуації. Найбільш часто вона декларується складними предикатами, де першим компонентом виступає модальне дієслово. Аналіз фактичного матеріалу дає нам можливість стверджувати, що в текстах анекдотів задекларовано весь спектр модальних дієслів: - *Worin unterscheidet sich ein Mann von einem PC? / - Dem PC **musst** du alles nur einmal sagen. /// -Papi, warum hast du eigentlich Mami geheiratet? / - Siehst du; Ingrid, die Kinder **können** es auch nicht verstehen“. // Will ja nicht sagen, dass ich morgens nach dem Aufstehen etwas träge bin, aber der Bewegungsmelder reagiert nicht! ///Gott fliegt über Afrika, und weil er gut gelaunt ist, denkt er sich: „Ich werde hundert Afrikanern einen Wunsch erfüllen“. Er fragt den ersten Schwarzen: „Was wünschst Du dir?“ Der Schwarze antwortet: „Ich **möchte** weiß werden“ Der Wunsch wird erfüllt. Auch der zweite, dritte, vierte... wünscht sich das gleiche. Dann fragt Gott den Allerletzten: „Und was wünschst du dir?“ Der Schwarze: „Ich wünsche mir, dass alle wieder schwarz werden.*

Досить часто зовнішня модальність декларується модальними словами *doch, so*, підсилювальною часткою *zu*: - *Hans, was hast du nur dabei gedacht? / - Aber warum, Vogel auf eurer Hochzeit freizulassen ist doch romantisch. / -Ja, Hans, aber doch nicht Straße /// Neben einem erschrockenen Fußgänger hält mit*

kreischenden Bremsen ein Sportwagenfahrer: / –Wie komme ich zum Friedhof? / –Ganz einfach! Fahren Sie nur so weiter!

Анекдоти, як надфразова єдність, часто демонструють симбіоз двох типів, де зовнішня і внутрішня модальність взаємодіють друг з другом: – *Was will Ihr Sohn denn einmal werden? / – Entweder Pastor oder Jurist. / –Und wovon hängt das ab? / –Er blättert gerade in den Archiven und versucht herauszufinden, ob mehr geheiratet oder geschieden wird! /// Immer wieder hört man, dass Männer klüger seien als Frauen. Und doch hat es noch nie eine Frau gegeben, die einen Idioten bloß wegen seiner guten Figur geheiratet hätte.*

Таким чином, ми можемо стверджувати, що спектр модальних засобів емпіричного матеріалу включає до свого складу не тільки форманти внутрішньої, алей зовнішньої модальності, які в основному виражені морфологічними засобами.

Література

Михайлов Л. М. Коммуникативная грамматика немецкого языка. Москва : Высшая школа, 1994. 256 с.

Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.

MASLOVA M. V.

(Zaporizhzhia National University)

ALLUSIVE INTERMODALITY AS A MEANS OF CREATING STRUCTURAL ANTICIPATION

Nowadays an author of any text tends to influence their reader or listener as much as possible. At the same time modern text recipients are known for their clip thinking, so writers and journalists face the challenge of putting the most impressive contents possible within the shortest text possible. There are at least two ways to realize this:

1) to give a big amount of information in few words, that is, to compress a text, and we know that one of the most effective stylistic devices, which has the function of compression among its key functions, is allusion [Воробйова 2011, с. 168];

2) to implement structural anticipation to make the author's idea clear, as 'skeletal echoes of previous styles, structures and rhythms that have affected a reader in the past' will be brought to bear on the text that directly refers to (or slightly hints at) those previously seen/heard/smelled/tasted/felt texts [Burke 2011, p. 121]. We've taken liberty to enumerate all the kinds of sense perception because it is our firm belief that everything around us may be regarded as text (here we share the opinion of Jacques Derrida [Деррида 2000, с. 318]), especially if it is a phenomenon that was created to convey a certain idea of its author. In the meantime, though creating an image that appeals to all senses of a recipient (eyesight, hearing, gustation, olfaction and sense of touch) will certainly have a deeper effect than the one appealing to only one of the five senses, modern data carriers can contain information aimed only at eyesight and hearing; so the best decision would be to appeal to the recipient's previous experience which contains a 'full' image (here 'full' means 'affecting five senses of a person'). This can be realized by creating intermodal relations of one's text with the existing texts that were seen/heard/smelled/tasted/felt by a recipient.

Under the term "*intermodal relations*" or "*intermodality*" we mean the relations that arise between a verbal text and non-verbal texts that the former refers its recipients to. It is important to underline that we focus on revealing the key features of relation between the texts created by means of different semiotic codes, because we understand *a mode* as a source of extralingual information of a certain cultural value for the representatives of a certain society [Vorobiova 2019, p. 10-11].

The sensations that an author wants a recipient to evoke in their mind may be described directly or may be hinted at by a phrase or two making the recipient first identify the source of non-verbal impressions and then bring them back to life (bearing in mind the author's aspiration to compress their text).

We may conclude that to create a brief text which will influence a recipient, the author should apply allusive intermodality. Allusive intermodality can be understood

as the relations that arise between a verbal text and non-verbal texts that the former refers its recipients to by means of allusions; that is by mentioning non-verbal texts or their elements indirectly, thus making a recipient recognize the non-verbal text, evoke its features and only then perceive the image the author wanted to create.

Taking into account the allusion's ability to compress a text and to evoke information which was previously gained through different senses, we may speak about allusive intermodality as an efficient means of creating structural anticipation.

References

Воробйова М. В. Алюзія в англомовному публіцистичному дискурсі : структура, семантика, функціонування : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2011. 215 с.

Деррида Ж. О грамματολογιι. Пер. с франц., вступит ст. и комм. Н.С. Автономовой. Москва : Издательство "Ad Marginem", 2000. 512 с.

Burke M. Literary reading, cognition and emotion: An exploration of the oceanic mind. New York : Routledge, 2011. 298 p.

Vorobiova M. Intermediality, multimodality and intermodality in modern linguistics. *Scientific discoveries: projects, strategies and development*: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 3), October 25, 2019. Edinburgh, UK : European Scientific Platform, 2019. P. 9-11.

ПОЛЄЖАЄВ Ю. Г.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

НОМІНАТИВНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФРАЗЕОЛОГІЇ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Упродовж останніх років розширюється вивчення фразеологічного складу різних мов, що засвідчує зацікавленість мовознавців проблемами формування вербальних та концептуальних картин світу, особливостями актуалізації культурної компоненти в мові. Попри інтеграцію традиційних методів

(дескриптивного та порівняльного) та новітніх (лінгвокультурологічного й лінгвокогнітивного) підходів до вивчення фразеологізмів, предмет дослідження фактично залишається обмеженим структурно-змістовими ознаками стійких виразів. Функційний потенціал фразеологічних одиниць все ще розглянуто фрагментарно. На жаль, увагу зосереджено на реалізації їхніх експресивно-емотивних властивостей, характеризуючої чи оцінної ролі в межах окремих сфер комунікації — художній, масмедійній, науковій, діловій сферах, а номінативні можливості фразеології залишаються нерозкритими.

Необхідно визнати, що питання про релевантність номінативної функції для фразеологізмів є дискусійним. Одні вчені позбавляють фразеологічні одиниці можливості реалізувати номінативну функцію і залишають за ними лише право слугувати засобами експресивності в мові. Інші дослідники (В. Г. Гак, О. В. Кунін, В. М. Телія), позицію яких ми поділяємо, визнають за фразеологізмами здатність реалізації номінативної функції в мові, оскільки усталені вирази як мовні знаки співвідносяться з позначуваними поняттями.

Дослідження номінативної ефективності фразеології поліетнічних систем можуть бути плідними для розв'язання низки актуальних для мовознавства проблем, пов'язаних з теорією номінації, зокрема розподілом позначень за різними фрагментами картини світу.

Мета цього дослідження полягає в аналізі номінативних властивостей фразеологізмів, які увійшли до системи австралійського національного варіанта англійської мови. Матеріал становлять 350 усталених виразів, виокремлених з авторитетних регіональних історичних словників [Laugesen 2002; The Australian... 1997; The Concise... 1992].

Результати дослідження засвідчили широту номінативного діапазону австралійської фразеології, яка залучається до процесів лексичної об'єктивації нового досвіду, знань мовців і форм осягнення різноманіття світу. З огляду на співвіднесеність австралійських фразеологізмів з реаліями світу, серед них наявні позначення природних явищ, реалій соціального та культурного життя австралійців, взаємовідносин між членами суспільства тощо: *ham and egg* “any

of several yellow-flowering plants”, *the Big Stoush* “the war of 1914-18”, *to rob this / the coach* “to be in charge of the operation”.

Номінативна функція фразеологізмів реалізується з метою заповнення лексичних лакун (*morning glory (cloud)* “a unique meteorological phenomenon when a long wave of dark clouds is broken by an abrupt blazing of the sun”, *to bung on a blue* “to stage an event; to assume a style of speech or behaviour, usu. pretentious or ostentatious”), а також задля збільшення щільності номінації та деталізації того чи того позначуваного в мовній картині світу через розвиток синонімії (*to work back* “to work overtime”; *my worries* “my troubles”, *to take to the woods, to take to the bush* “of a convict or animal, to escape, to run wild”). У таких випадках важливий акт позначення, а не експресивне уживання одиниці.

Отримані дані переконують, що фразеологія віддзеркалює як практичне, так і духовно-практичне знання мовців. Практичне знання стосується властивостей реалій, явищ та процесів, діяльнісних навичок та вмінь, необхідних для перетворення предметно-природного світу (*burn stuff* “burnt quartz of the miners”, *waiting for a death* “the old custom of unemployed shearers waiting round a shed in case someone is sacked”). Духовно-практичне знання має відношення до норм соціальної поведінки, системи цінностей та антицінностей, соціально схвальних чи несхвальних вчинків тощо (*just the shiny / shilling / bob* “an expression of approbation”, *to have white ants* “to be eccentric or dotty”).

Отже, фразеологізми австралійського варіанту англійської мови виявляють високу номінативну ефективність, оскільки залучаються до вербалізації різних сфер національної картини світу, реалізують інформаційну (номінативно-дескриптивну) та прагматичну (експресивно-емоційну, оцінну) функції, апелюють до різних типів знань та досвіду носіїв культури.

Література

Laugesen A. Convict Words. Language in Early Colonial Australia. Oxford : Oxford University Press, 2002. 208 p.

The Australian National Dictionary: Australian Words and Their Origins / ed. by W. S. Ramson Oxford, New York, etc. : Oxford University Press, 1997. 814 p.

ПРИХОДЧЕНКО О. О.

(Запорізький національний університет)

РОЛЬ ЕМОЦІЙ У ФОРМУВАННІ КАРТИНИ СВІТУ

Феномен “картина світу” належить до фундаментальних наукових понять. Він виражає найсуттєвіші характеристики людини, її буття. Картина світу як глобальний образ постійно створюється в процесі контактування людини з навколишнім середовищем та іншими членами соціуму (Селіванова, 2006). Картина світу об’єктивується у мові, образотворчому мистецтві, музиці, ритуалах, різноманітних соціокультурних стереотипах поведінки людей.

Емоції відіграють важливу роль в пізнанні світу та його осмисленні. Емоції ще не є формою пізнання, але вони викликають в свідомості людини певні переживання, тобто переживання нею ставлення до самого себе, до реальної дійсності, до пізнання і діяльності.

Емоції мають під собою когнітивну основу: вони ґрунтуються на знаннях чи передбаченнях. Когнітивний компонент у них первинний стосовно емотивного. Когнітивні основи емоційних реакцій полягають у тому, що емоції впливають з когнітивних інтерпретацій об’єктивної реальності. Вони зумовлюються структурою, змістом та організацією репрезентації знання й процесів, що керують ними.

Емоційність “пронизує” всю мовну діяльність людини і закріплюється в семантиці слова як специфікатор різних емоційних станів людини. Емоції – специфічна, своєрідна форма когніції, відображення і оцінки навколишньої дійсності людиною. Людські переживання, як у дзеркалі, відбиваються в мові і культурі соціуму, в кожній мовній особистості.

За допомогою емоцій людина отримує специфічний видовий досвід, який закріплюється у свідомості, мисленні і мові, вербально позначає об'єкти світу, явища, ситуації та їх емоційні оцінки. Слова стають їх замісниками в свідомості людини, і, так само переживаються людиною, значимі для нього і можуть бути носіями цих переживань, як і ті об'єкти, ситуації, явища, які словами заміщуються

Емоційність, будучи універсальною категорією, знаходить вираження в різних мовах. Вона, вочевидь, є найбільш антропоцентричною категорією, зважаючи на її сутність бути виражено лише людиною. Тому вивчення емоцій тісно пов'язане з можливістю людини здійснювати раціональну (інтелектуальну) і емоціональну діяльність.

Емоціям підлягає все, що доступно людині. Набагато частіше, однак, емоційне ставлення спостерігається у визначенні фізичних і психічних якостей людини. Саме ця сфера кваліфікації є найбільш дослідженою у психологічному, прагматичному, комунікативному, стилістичному та інших аспектах. Одним з пріоритетних є сьогодні і дослідження емоційних можливостей мови в її взаємодії з національною культурою. Національна специфіка кваліфікативних структур виявляється більш рельєфно при розгляді даного явища в різних мовах і різних культурах.

Емоційний складник картини світу, об'єктивно виділяємий у мовній картині світу, містить систему моральних цінностей, етичних норм та поведінкових правил і реконструюється у вигляді взаємопов'язаних оцінних суджень, що співвідносяться з юридичними, релігійними, моральними кодексами, загальноприйнятими поглядами здорового сенсу, типовими фольклорними і відомими літературними сюжетами.

Емоційна частина картини світу є фрагментом більш загальної системи уявлень мовців про світ, відображеної в мові; вона є впорядкованою безліччю емоційних понять, що відображають ціннісні орієнтири соціуму; в ній найбільш яскраво відображаються специфічні риси національного менталітету; цінності

поділяються на зовнішні і внутрішні (соціально і персонально обумовлені), між ними немає жорсткої межі.

ПРИХОДЬКО Г. І.

(Запорізький національний університет)

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Розвиток когнітивної лінгвістики в останні десятиліття дозволяє по-новому поглянути на багато понять, які традиційно використовуються в дослідженнях мови і мовлення. Цілий ряд лінгвістичних проблем отримують нове висвітлення і нове рішення в силу їх дослідження з нового погляду, і це насамперед проблеми категоризації і концептуалізації, проблеми мовної картини світу, проблеми співвіднесення мовних структур з когнітивними, тобто – все те, з чим пов'язані розвідки ментальних репрезентацій і способів їх мовного вираження.

Фразеологічні одиниці є найбільш складними і суперечливими мовними знаками, що і обумовлює актуальність дослідження сутності цього мовного феномена і потребує комплексного рішення, що враховує специфіку семантичних, структурних і стилістичних властивостей фразеологізмів, а також еволюційних процесів, що відбуваються у сфері фразеології.

Категоризація фактів і подій реального світу у різних народів може мати велику варіативність, наявність якої пов'язана зі специфікою життєдіяльності даного народу, з існуванням певних етнічних стереотипів, детермінуючих процеси сприйняття та інтеграції. Усі ці етнокультурні феномени займають певне місце в комунікативно-пізнавальній діяльності суб'єкта, оскільки входять в систему регуляторів, які визначають характер і специфіку дискурсивної діяльності. Сюди ж входить і набір морально-етичних установок, які представлені як універсальні, загальнолюдські цінності. Проте ієрархія

цінностей, культивованих в тому чи іншому суспільстві, має свою специфіку. Якісні зрушення і модифікації, що відбуваються в соціумі, безперечно, знаходять своє відображення в організації фразеологічних одиниць.

Знання всіх особливостей і конотативних атрибутів моральних, правових етичних, естетичних та інших норм даного конкретного соціуму є одним з найбільш важливих умов здійснення мовленнєвої діяльності та досягнення успішності виконуваних мовленнєвих операцій. Морально-етикетні норми поведінки – це основа національної самосвідомості. Саме фразеологізми і є дзеркальним відображенням етнокультурних норм поведінки того чи іншого народу.

Фразеологічні одиниці, що характеризуються складною семантичною структурою і є мовними знаками вторинної номінації, мають здатність відтворювати навколишню дійсність, що дозволяє розглядати їх як інструмент пізнання останньої. Отже, фразеологічний фонд мови представляє значний інтерес для когнітивістики. Найбільшу когнітивну цінність становлять фразеологізми, що мають національно-культурний компонент в плані вираження або плані змісту.

Фразеологізми займають особливе місце серед інших знаків мовної системи. Вони є наслідком потреби у виразних засобах комунікації – вербальному вираженні почуттів, емоційних оцінок, засобів емоційного впливу, точних характеристик людини, предметів, явищ.

Фразеологія базується на багатому історичному досвіді народу, вбирає в себе уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю та культурою людей. Завдяки компресії соціального досвіду у фразеологізмах найбільш яскраво проявляється національно-культурна специфіка мови, її зв'язок з матеріальним і духовним життям народу, його історією, звичаями. Одним з факторів, що ускладнюють семантику фразеологізму, є національно-культурна конотація. Остання може бути представлена як один з компонентів значення фразеологізму або як елемент семантики фону.

Важливим для контрастивного дослідження є аналіз фразеологічного

пласта одиниць зі специфічною образністю. Порівняння образності таких одиниць можливо за допомогою порівняння компонентів фразеологізмів та їх атрибутів.

Серед фразеологізмів існує цілий ряд одиниць з компонентом-діалектизмом. Експресивність діалектизму підтримується тим враженням мовної свіжості, неординарності, яке він справляє на читача. Ступінь експресивності залежить від приналежності діалектного елемента до певного мовного рівня, від його семантичної прозорості та суб'єктивно-оцінної інформації, яку він несе.

На експресивність стійких виразів опосередковано впливають специфічні фраземні компоненти – переосмислені узагальнені антропоніми, топоніми тощо. Розчиняючись і переосмислюючись у фразеологічній єдності, вони набувають іншого значення в порівнянні з тим, яке притаманне їм у словниковому складі мови. Узагальнений антропонім може ускладнювати метафоричний зміст фразеологізму, давати поштовх новому асоціативному осмисленню.

Вживання власних назв-образів у складі фразеологічних одиниць створює додаткові можливості експресивності: в одному випадку їх використання є більш в'їдливим, ніж вживання невласних найменувань, в іншому – введення антропонімів-образів пом'якшує гостроту виразу, служить засобом евфимізації.

Мовні знаки пов'язані зі знаками культури в цілому. Цей зв'язок можна визначити як асоціативний, символічний. Крім простого збереження інформації, для фразеологізму характерологічною є функція прагматичного освоєння дійсності. Об'єктом назви і, найголовніше, оцінювання у фразеології є людська поведінка, її фрагменти, окремі дії людей, їх риси, зовнішні ознаки, внутрішні якості.

Фразеологічна система цінностей не відображає в повному обсязі сучасного стану системи цінностей досліджуваних соціумів, тому що конотації, закріплені у фразеологічних одиницях, у багатьох випадках стосуються періоду виникнення фразеологізму. Для культурологічного дослідження визначальним

є сам спосіб репрезентації значень, внутрішня форма, образність. Порівняння національно- або етномаркованих фразеологізмів дозволяє робити висновки про розбіжність в системі ціннісних установок соціумів, які виявляються в конотаціях, значущості та семантичному навантаженні того або іншого символу.

ПУЗАНОВ В. М.

(Запорізький національний університет)

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО НЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА ПРИКЛАДІ ШАХІВ)

Шахи – це одне з найконсервативніших надбань світової культури. Їх сучасна версія існує з XV століття, ще у першому загальновідомому трактаті іспанця Луїса Раміреса де Лусени (1497) [Карпов 1990, с. 652] було чітко сформульовано більшість правил, які діють й понині. Вони були схожі на багаторічну константу, втім, загальні тенденції до віртуалізації, комп'ютеризації та інтернетизації не оминули й шахів. За останні сорок років з'явилися два радикально нових явища – це шахові комп'ютерні програми та віртуальні шахові змагання реальних шахістів.

Ці обидві новації значно розширюють наше уявлення про світ шахів, дещо модифікують та доповнюють класичні правила. Більше за те, вони породжують чимало неологізмів, які пов'язані з певними особливостями чи додатковими можливостями цих сучасних розробок. Більшість комп'ютерних технологій, серед яких, власне й Інтернет, розроблені в Великій Британії та США [Halasy 1970; Turing 1937; Winston 1998] тому не дивно, що неологізми пов'язані з ними – це здебільшого нові слова саме англійської мови.

Ми цілком погоджуємось з думкою російської науковиці Вікторії Сілаєвої, що під сучасною грою ми розуміємо мультимедійні ігри та мережеві

інтелектуальні ігри [Силаєва 2004]. Також підтримуємо її твердження про те, що віртуальні шахи – належать до електронних аналогів уже існуючих ігор [Силаєва 2004].

В комп'ютерних шахах з'являються такі загальновживані неологізми як *infinite analysis* – «безкінечний» аналіз, комп'ютерний аналіз шахової позиції, який не передбачає виділення на нього якогось чіткого проміжку часу й може бути перерваний у будь-який момент, *chess database* – шахова база даних – віртуальне сховище шахових ігор, *opening explorer* – провідник базою шахових дебютів, *chess engine* – шаховий «двигунець» - програма для аналізу шахових позицій, *kibitzer* – особливий режим, коли шахова програма показує Вам підказки. Тобто більшість неологізмів в комп'ютерних шахах це поточнення вже існуючих понять, їх шахова жаргонізація чи інтерпретація.

В Інтернет шахах на передньому краї творення нових слів стоять масові шахові сервери, саме вони ввели до загального вжитку словосполучення *bullet chess* – шахи з контролем часу від 2 хвилин до 15 секунд на гру та *ultra-bullet chess* – 15 секунд на гру та менше, *chess arena* – особливий формат проведення шахових змагань, де треба набрати якомога більше очок за певний проміжок часу, *advanced chess* – гра в шахи з використанням підказок шахових програм, *rating calculator* – програма, яка автоматично розраховує зміну рейтингу залежно від результату гри.

Цікавим також є явище зміни звичних форм шахового жаргону під впливом віртуалізації. Наприклад, змінюється значення слова *leaders* воно набуває значення учасників команди, результати яких йдуть до командного заліку в певних змаганнях, також модифікується значення словосполучення *winning streak* на сучасних серверах це вже не серія з перемог, а серія без поразок, інше значення має і слово *berserk* зараз це вже не скандинавський воїн, що славиться своєю несамовитістю, та навіть не просто несамовита людина, тепер це значить взяти собі половину ігрового часу, щоб отримати три пункти замість двох за перемогу.

Як ми бачимо, віртуалізація шахів не тільки поуточнює, але й невпинно породжує нові поняття та явища. Звісно, що їх треба якось фіксувати у мові, саме таким чином виникають відповідні неологізми. Після фіксації неологізму в англійській мові це слово активно поширюється й у інших мовах, зазвичай це слово майже не адаптують до іншої мови. Отже, знову підтверджується аксіоматичне лінгвістичне положення про те, що мова є засобом освоєння дійсності й те, що виникає у дійсності обов'язково знаходить своє відображення у мові.

Література

- Карпов А. Е.* Шахматы : энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия., 1990. 621 с.
- Halacy D. S.* Charles Babbage, Father of the Computer. New York : Crowell-Collier Press, 1970. 170 p.
- Turing, A. M.* On Computable Numbers, with an Application to the Entscheidungsproblem. *Proceedings of the London Mathematical Society.* 1937. doi:10.1112/plms/s2-42.1.230
- Winston B.* Media Technology and Society: A History : From the Telegraph to the Internet. London : Routledge, 1998. 374 p.
- Силаева В. Л.* Подмена реальности как социокультурный механизм виртуализации общества : дисс. ... канд. филос. наук. Москва : МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2004. 116 с.

СЛАСТЬОН С. Е.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

ГЕНДЕРНИЙ МЕГАТЕКСТ ПРО МАРІЮ І СТЮАРТ: АНГЛІЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ XVIII СТОЛІТТЯ

Для фольклору та літератури Західної Європи королі і королеви – фігури не рідкісні. Виступали вони і в ролі літературних персонажів, і в ролі літературних авторів. До літератури були причетні багато шотландських королів і королев Середньовіччя і Ренесансу. Деякі з них, зокрема й Марія –

королева Шотландська, і самі пробували себе у поезії. Однак, на відміну від маловідомої широкому загалу поезії королеви, в ролі фемінного персонажа Марія I Стюарт (далі по тексту МШ) й у ХХІ століття залишається однією з *актуальних* фігур літератури і кінематографії. Незважаючи на різновекторну художньо-мистецьку рецепцію історії життя МШ, доволі типовим залишається сприйняття фемінного персонажа МШ: чуттєва й пристрасна, або жінка-королева. Однак, інтерпретація образу королеви була не завжди такою, наприклад, в англійській літературі ХVІІІ ст. характерологічний типаж МШ має яскраво виражені контрверсійні гендерні ознаки. Звернемося до аналізу наступних поетичних текстів частини неопублікованої п'єси Філіпа Вортон «Марія Королева Шотландії», епілогу Мері Вортлі-Монтегю. Основними методами залученими при аналізі є *інтертекстуальний* метод, метод *реального коментування* (М. О. Новикова, В. П. Казарін [Казарин, Новикова 2014]) та *гендерологічний* метод аналізу.

Епілог Мері В. Монтегю було написано до п'єси «Марія Королева Шотландії», яку планував представити Філіп Вортон, І-й герцог Вортонський (1698-1731). Головну жіночу роль вистави мала б зіграти відома актриса Анна Олдфілд (1683-1730). Проте, п'єсу Ф. Вортон так і не завершив, а з тексту зберіглося лише п'ять рядків. Фактологічний матеріал розглядатиметься нами як дві частини єдиного гендерного мегатексту. Де гендерний мегатекст — це єдність головного тексту та допоміжного. Однак, завдяки гендерному мотиву (мінімальній одиниці) основного тексту і допоміжного, перший текст стає не завжди абсолютно або «ціннісно домінантним над допоміжним», а сукупність основного та допоміжного (щонайменше одного рівно ціннісного за смислами) текстів утворює «комунікативно гетерогенне ціле», яке ми і визначаємо мегатекстом [Колегаєва 1996].

Перша частина репрезентує *жіноче* бачення фемінного персонажу «королева/пані-красуня» і маскулінного «монарх/аристократ». За смисловою формою епілог є звертанням МШ до панянок епохи Реставрації; друга частина — *фемінну* точку зору на ці персонажі. Композиційно текст представлено

зіставленням двох типів гендерних персонажів, які мають визначені статусні характеристики: монархи/монархія та аристократи/аристократки/красуні. Відповідними виникають і сюжет-ситуації, в яких функціонують дані персонажні пари — це публічні (боротьба за владу) і приватні (сексуально-еротичні). Схожими є мотивації обох типів персонажів, кожна з яких прагне величі через вірність своїм ідеалам, щоправда їх цінності кардинально різняться. Так, разом із схожими мотиваціями в соціальному аспекті, в суто гендерному з'являються зовсім різні й навіть протилежні мотиви.

Для маскулінних персонажів ідеалом є завбачливий розрахунок дій у політичній кар'єрі. Щодо приватних стосунків, то і тут мотив пристрасності нівельовано до розважливої еротичної гри, брехні заради насолоди. Протилежними постають мотивації фемінних персонажів (від пані й до королеви). Для них тотожні за значенням вірність державі і коханому, відданість в служінні народові і пристрасність до чоловіка. Звісно, по-різному й завершуються сюжети для маскулінних і фемінних героїв. Перші отримують перемогу у грі з долею, другі — фатально програють. Так, формується магістральний мотив ненависті до зрадливості чоловіків, що породжує полеміку з питань гендерних цінностей патріархального суспільства. Незважаючи на свій найвищий статус, королева все одно стала «розмінною монетою» в світі владних чоловіків: альянс на марні сподівання Марії Стюарт на допомогу з боку її чоловіка графа Ботвелла, коханця герцога Норфолка і французьких дядьків де Гізів. Отже, смерть королеви стає кульмінацією несвідомих (вона засліплена коханням) порушень нею законів статусних і гендерних відповідно. Це породжує новий образ монархині — жертви власної помилки, або прояву палкої жіночності у холодному світі чоловічої влади. Саме про небезпеку пристрасного кохання для статусних жінок і попереджає «голосом з минулих століть» жіночий автор своїх сучасниць.

З фемінної точки зору персонаж «королева» набуває дещо складніших і зовсім інших характеристик. По-перше, пристрасність — це не її помилка, а свідомий вибір, а отже й кохання виступає тепер як саморуйнівний двигун

ліричного сюжету. По-друге, пристрасть королеви до коханця герцога Норфолкського — не підступи чоловіка, а справжнє кохання із благословення Небесного. Так, маскулінний образ Змія-спокусника трансформуються в образ Мідяного Змія: у четвертій частині П'ятикнижжя Мойсея та Старого Заповіту, мідяний сараф є прообразом Христа Спасителя [Старий Завіт 2004]. Отже, мотив зваблення й гріхопадіння стає мотивом милості й спасіння.

По-третє, поряд із усталеними іміджами «королева-жертва», «необачлива/жіночна королева», які представлено в епілозі М. В. Монтегю, імпліцитно виникає і новий образ «примхлива/егоїстична королева». Правителька, яка обирає чоловіка серцем, а не вигідним для країни розрахунком; захисниця, яка легковажно нарікає коханців (їх друзів) на загибель; берегиня, що віддалась би пристрасті із сподіванням на милосердя небесне. Отже, мотив самолюбства руйнує її статус правительки, захисниці і берегині держави. Нівеляція амплуа фемінного персонажа «віруюча королева» тепер ототожнюється з образом «наївна королева», що зумовлює появу мотиву співчуття жіночого автора до головного персонажа. З точки зору фемінного автора відсутній мотив співчуття, а королева-жертва постає заручницею власних пристрастей, які призвели до її трагічної долі, що унаочнює превалювання раціоналізму над чуттєвістю.

Література

- Казарин В. П., Новикова М. А. Стихотворение А. А. Ахматовой «Вижу выцветший флаг над таможней...» (Опыты реального комментария). *Вестн. Приам. гос. ун-та им. Шолом-Алейхема*. 2014. С. 22-33.
- Колегаєва І. М. Мегатекст як вияв комунікативної гетерогенності цілого завершеного тексту. *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 25-30.
- Старий Завіт. Закон Божий. Серафим Слобідський. Київ, УПЦ КП, 2004. Т. 3. С. 129-131.

ТЕКСТ ЛОНДОНА У СВІТЛІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АНАЛІТИКИ

Останнім часом у літературознавчих дослідженнях все більшої популярності набувають дослідження тексту міста, що сформувалися на основі праць з теорії «тесту міста» В. М. Топорова [Топоров 2003] і семіотики Ю. М. Лотмана [Лотман 2000] та Р. Барта [Барт 1994]. У фокус уваги дослідників потрапляють великі європейські міста, в тому числі і столиця Великої Британії.

Традицію дослідження тексту Лондона ще у 1948 році започаткував Л. Менлі у своїй фундаментальній праці «*Literature and Culture in Early Modern London*» [Manley 1997]. Задовго до появи досліджень з семіотики, Л. Менлі продемонстрував тісний зв'язок між містом як часом і містом як простором та звернув увагу на взаємовплив соціокультурної ситуації та образу міста в літературі.

Сплеск зацікавленості Лондонським текстом як об'єктом наукового дослідження припадає на кінець XX – початок XXI ст., коли з'являються праці, присвячені вивченню особливостей репрезентації Лондонського тексту в творчості письменників різних періодів.

Так, значною популярністю серед дослідників користується Лондонський текст XIX ст. Зокрема, Дж. Вульфріс [Wolfreys 1998] та Е. Хоровітс [Horowitz 2010] прослідковують особливості розвитку тексту Лондона як літературного феномену впродовж XIX ст. та визначають характерні риси, яких він набуває в цей час. Соціокультурні впливи на принципи формування Лондонського тексту описує у своїй роботі «*London in the 1890s: A Cultural History*» К. Бексон [Beckson 1993].

Виходять друком наукові розвідки, присвячені зображенню британської столиці у творах конкретних авторів, наприклад, М. Баумгартен [Baumgarten 2006] досліджує специфіку тексту Лондона виключно у творах Ч. Діккенса.

Значний корпус досліджень присвячено Лондонському тексту періоду модернізму. В дослідженнях П. Рау [Rau 2013], С. Сассен [Sussen 2013] та Дж. Вайта [White 2008] проаналізовано соціокультурний аспект модерністських репрезентацій Лондона.

Грунтовними у суто літературознавчому аспекті є дослідження П. Чайлдс [Childs 2000], Н. Плесске [Pleßke 2014] та Д. Фрісбі [Frisby 2001], які фокусують увагу на принципово нових, порівняно з попередніми епохами, модерністських принципах відображення дійсності та, зокрема, звертають увагу на характер відтворення образу Лондона у творах письменників-модерністів.

Окрім того, у контексті дослідження тексту міста сучасними вченими інтерпретуються праці авторів початку ХХ ст. В цьому контексті доцільно згадати монографії та статті В. Белла [Bell 1919], Б. Джуда [Judah 1909], П. Бойнтонна [Boymnton 1913], Дж. Сімса [Sims 1906] та ін.

На пострадянському просторі дослідженням Лондонського тексту майже не займалися і існують лише окремі праці, присвячені специфіці функціонування Лондонського тексту в російській літературі ХІХ – початку ХХ століття, якими займалися такі дослідники як Л. С. Прохорова [Прохорова 2005] та Л. В. Воробйова [Воробьева 2009]. Серед українських дослідників варто згадати О. Б. Поронюк [Поронюк 2013; Poroniuk 2016], наукові розвідки якої присвячені Лондонському тексту англійської літератури першої третини ХХ ст.

Література

Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика. Москва : Прогресс, 1994. С. 297-318.

Воробьева Л. В. Лондонский текст русской литературы первой трети XX века : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.01. Томск, 2009. 22 с.

Лотман Ю. М. Семиосфера. Санкт-Петербург : Искусство, 2000. 704 с.

- Поронюк О. Урбаністичні мотиви в англійській поезії кінця XIX – початку XX століття. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. Вип. 37. С. 352–363.
- Прохорова Л. С. Лондонский городской текст русской литературы первой трети XIX века : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.01. Томск, 2005. 21 с.
- Топоров В. Н. Петербургский текст русской литературы : избр. труды. Санкт-Петербург, 2003. 616 с.
- Baumgarten M. Urban Labyrinths : Dickens and the Pleasures of Place. *Literature & Place 1800–2000*. Oxford : Peter Lang, 2006. P. 69-85.
- Bell W. G. Unknown London. London : John Lane, 1919. 254 p.
- Beckson K. London in the 1890s : A Cultural History. New York : W.W. Norton, 1993. 445 p.
- Boynton P. H. London in English Literature. University of Chicago Press, 1913. 450 p.
- Childs P. Modernism. The New Critical Idiom. London : Routledge, 2000. 226 p.
- Frisby D. Cityscapes of Modernity : Critical Explorations. Oxford : Polity, 2001. 392 p.
- Horowitz E. London : Capital of the Nineteenth Century. *New Literary History*. 2010. Vol. 41. Number 1. P. 111-128.
- Judah P. Benjamin. London. *The New Age*. 1909. November 11. P. 36-37.
- Manley L. Literature and Culture in Early Modern London. Cambridge : Cambridge University Press, 1997. 603 p.
- Pleßke N. The Intelligible Metropolis : Urban Mentality in Contemporary London Novels. Bielefeld: Transcript Verlag, 2014. 576 p.
- Poroniuk O. London Text of the English Literature : Genesis and History. *Spheres of Culture*. Lublin : Branch of Ukrainian Studies of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, 2016. Vol. XIII. P. 232-239.
- Rau P. English Modernism, National Identity and the Germans, 1890–1950. Farnham : Ashgate Publishing, 2013. 244 p.
- Sassen S. The Global City. Princeton : Princeton University Press, 2013. 480 p.
- Sims G. The Mysteries Modern London. London : Arthur Pearson Ltd, 1906. 192 p.
- White J. London in the Twentieth Century : A City and Its People. London : Vintage, 2008. 560 p.
- Wolfreys J. Writing London : The Trace of the Urban Text from Blake to Dickens. London : Palgrave Macmillan, 1998. 263 p.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ЗМІСТУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

У даному дослідженні підхід до аналізу концептуального змісту фразеологізмів зводиться до наступного: вивчення функціонування фразеологічних одиниць в художньому тексті.

Відповідно до існуючої точки зору, а саме, положення, що в ході концептуального аналізу виявляються мовні засоби репрезентації світоглядних позицій автора художнього тексту [Баскакова 2010], ми будемо намагатися запропонувати методику дослідження базових художніх концептів, важливі для розуміння проблематики художнього твору. Отже, пошук морально-етичних, гуманістичних поглядів автора твору через посередство дослідження фразеологізмів є головною **метою** нашого дослідження.

У фразеологізмах і фразеологічних конфігураціях, що формуються в умовах близького контекста вжитку фразеологізма в оповідному тексті, відображається розуміння дійсності автором, формується концептуальний малюнок, який є основою його світосприйняття. З нашої точки зору, дослідження фразеологізмів як носіїв художніх концептів є одним із способів вивчення розуміння світу автором твору. Саме з цих позицій ми розглядаємо фразеологізми як семантичні домінанти в презентації художніх концептів.

Матеріалом дослідження стали фразеологічні одиниці твору А. Екзюпері «Маленький принц». Впродовж наукового аналізу були виявлені домінуючі фразеологізми твору, які відрізняються своєю будовою і функцією, а саме присутністю слів з символічним значенням, які є носіями світогляду автора.

Предметом дослідження став концептуальний зміст фразеологічних домінант, серед яких знаходяться наступні: *l'eau peut aussi être bonne pour le cœur; le plus important est invisibl; on ne voit bien qu'avec le cœur, l'essentiel est*

invisible pour les yeux; s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître. Їх вибір обумовлений, перш за все, входженням у їх склад слів з символічним значенням (*eau, cœur, une mauvaise plante*), їх лексико-семантичною здатністю відтворюватись в асоціативних парадигмах, що формуються у вузькому контексті.

Першим прийомом аналізу концептуального змісту фразеологічних домінант, представлених у творі фразеологізмами і фразеологічними фразами (близький контекст), став їх відбір за тематичною ознакою. Іншими словами, було складено список фразеологічних конфігурацій і фразеологізмів, які формують *номінативне поле* того чи іншого художнього концепту. Однак, слід уточнити, за якою ознакою здійснювався відбір фразеологічних конфігурацій. Ми схильні запропонувати два критерія відбору фразеологічних домінант і фразеологічних конфігурацій: по-перше, до їх складу повинно входити або ім'я концепту, або його мовні синоніми; по-друге, значення фразеологічних конфігурацій повинне інтерпретувати основну ознаку концепту. До цих двох критеріїв слід додати також загальний ситуативний і символічний смисл фразеологічної конфігурації, враховуючи абстрактний характер і асоціативну природу концептів.

Попередній аналіз відібраних у тексті фразеологізмів дозволив нам виокремити на основі аналізу їх змісту *концептуальні поля* твору чи складові змістовні елементи авторського задуму. У творі такими полями виступають наступні: *мир, моральна краса, дружба, любов, зло*. Фразеологічними домінантами, що актуалізують задум автора у творі, є наступні: *l'eau peut aussi être bonne pour le cœur, le plus important est invisible, on ne voit bien qu'avec le cœur, l'essentiel est invisible pour les yeux, on ne connaît que les choses que l'on apprivoise, s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître*. Слова, що мають символічне значення, входять до складу цих фразеологічних домінант: *l'eau, l'essentiel est invisible, le coeur, apprivoiser, une mauvaise plante (les baobabes)*. Символічне значення слів актуалізує у творі наступне світобачення автора: *сутність життя людини, її*

духовна їжа; найголовніше у людини є її душа (духовні якості), яка є невидимою; чуттєве сприйняття дійсності; відповідальне ставлення до дружби та любові (до тих, кого любиш); існування зла на землі, боротьба зі злом.

Завершення дослідження концептуального змісту фразеологізмів у художньому тексті здійснимо побудовою асоціативних рядів (парадигм), тобто фразеологічних конфігурацій. Так, символічне значення слова *l'eau* зводиться до наступного: *головне у людині її душа, яка потрібна людині як вода для життя*. Таке символічне значення формується наступною парадигмою: *l'eau à boire qui s'épuisait me faisait craindre le pire*. Символічне значення слова *invisible*: *духовну красу людини не завжди можна побачити*, формує таку асоціативну парадигму: *ce qui fait leur beauté est invisible ! ce qui embellit le désert, dit le petit prince, c'est qu'il cache un puits quelque part...*. Символічне значення слова *le coeur* актуалізується у такій парадигмі: *Le langage est source de malentendus, Quand on veut faire de l'esprit, il arrive que l'on mente un peu. Mais les yeux sont aveugles, il faut chercher avec le cœur*. Парадигми символічного значення слова *apprivoiser* наступні: *Tu deviens responsable toujours de ce que tu as apprivoisé*. Боротьба зі злом, що символізується у слові *les baobabs*, реалізується у творі такою асоціативною парадигмою: *Il faut s'astreindre régulièrement à arracher les baobabs, ils la font éclater; «Enfants! Faites attention aux baobabs! Mais le danger des baobabs est si peu connu, et les risques courus. Les baobabs, avant de grandir, ça commence par être petit. S'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître.*

Дослідження концептуального змісту фразеологізмів художнього текста можна продовжити, виходячи з особливостей їх вжитку впродовж всього текста, а не тільки в умовах близького контекста. Такий підхід потребує розробки іншої методики дослідження, що може скласти перспективу в рамках даного аналізу.

Література

Баскакова Н.Н. Фразеологические единицы в художественной прозе русс-ких писателей-народников: на материале произведений Н.Н. Златовратского и А.И. Левитова : автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.04. URL: [https:// www. dissercat. com/content/frazeologicheskie-edinitsy-v khudozhestvennoi-proze -russkikh-pisatelei-narodnikov](https://www.dissercat.com/content/frazeologicheskie-edinitsy-v-khudozhestvennoi-proze-russkikh-pisatelei-narodnikov).

ТАРАСЕНКО К. В.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

ПАМФЛЕТИСТИКА ГЕНРІ РОБЕРТСА (1585?-1616?): ТЕМАТИЧНИЙ ДІАПАЗОН ТА ДОСЛІДНИЦЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Англійський памфлет доби Відродження як об'єкт наукової уваги вже неодноразово осмислювався в історико-літературних розвідках вітчизняних ренесансознавців. В цих роботах відрефлектовується не тільки поетика літературно-критичного (Н. Торкут [Торкут, 2000, с. 67-103]), коннікетчерівського (К. Васирина [Васирин 2001]), сатирично-викривального (О. Гутарук [Гутарук 2002], Л. Федоряка [Федоряка, 2009]) памфлетів, але й за допомогою новітніх методологій літературознавчого аналізу реконструюються як ментально-ціннісне тло ренесансної доби, так кристалізуються уявлення про літературні смаки та уподобання тогочасних «men of letters». Втім, реконструкція цілісної історико-літературної картини шекспірівської доби неможлива без долучення до аналізу тих памфлетів, які в більш ранніх роботах науковців були окреслені як перспектива дослідження та повні тексти яких стали доступні для аналізу саме завдяки діджиталізації бібліотечного фонду англійських університетів.

Саме до категорії таких памфлетів, які в історико-літературних розвідках [Wright 1932; Pask 1996; Lockey 2006; Тарасенко 2009] згадуються лише

фрагментарно та інколи навіть в суто прагматичних контекстах [Loskey 2006, р. 92-98] належать памфлети англійського ренесансного письменника Генрі Робертса (1585?-1616?).

Тематичний діапазон памфлетів Робертса є доволі широким та дуже тісно пов'язаний із його біографією. Відомо, що Генрі Робертс чимало подорожував: він мав чин капітана та відвідав Алжир, Бразилію, Канарські острови та інші землі. Тож не дивно, що його памфлети присвячені морським подорожам/перипетіям та пригодам («Найдружелюбніше прощання із ... Френсісом Дрейком...» (1585); «Повернення наших кораблів до Англії...» (1592); «...прощання із Френсісом Дрейком та Джоном Гоукінсом...» (1595) та ін.), в яких автор вшановує професію моряка та у панегіричній тональності відгукується про видатних мореплавців. Маріністична тематика в творах як культурна практика була доволі популярною в ренесансну доба адже освоєння нових земель в епоху Великих географічних відкриттів перетворилося на екзистенційний мейнстрім у суспільстві.

Іншим культурним кодом, типовим для епохи Відродження, був підвищений інтерес до усього іноземного/іншо-культурного, коли йшлося не тільки про звичаї та традиції та споглядання/освоєння культур, але й навіть про вінценосних осіб. Так, у памфлетах Робертса («Найпочесніший та королівський прийом короля Данії...», 1606; «Прощання англійців із Крістіаном IV, королем Данії», 1606) йдеться про данського короля Крістіана IV, який відвідував Англію та у всіх можливих подробицях описано прийом та усі ритуали, які пов'язані із вельмишановним гостем. Саме реконструкція тих історичних подій, які вплинули на історико-літературний процес та репрезентують літературу як «культуру-в-дії» є одним із перспективних векторів міждисциплінарних наукових досліджень.

У текстах памфлетів Робертса доволі потужним виявляється і патріотичний струмінь: майже на кожній сторінці памфлету відчувається аура безмежної пошани та поваги не тільки до Англії та усього, що пов'язано із цією державою, але й до рідного Девонширу, де він, гіпотетично, мешкав. Навіть

такий суто ренесансно-прагматичний компонент як збагачення/діяльність купців/комерціалізація, що присутній не тільки у його памфлетах, а також романах – все це в ментальній картині Робертса відбувається заради Батьківщини, заради рідної Англії. Варто зазначити, що позитивні моменти життя людини (збагачення/відкриття нового/візити вінценосних осіб), як вважає сам Робертс, мають відбуватися саме на рідній землі.

Таким чином, до вже досліджених та існуючих різновидів англійського ренесансного памфлету на історико-літературній мапі доби з'являється ще один різновид цього жанру, який належить перу англійця Генрі Робертса та водночас, ймовірно, має потужний панегіричний/патріотичний памфлетний первінь, втім, термінологічне та методологічне оформлення якого за допомогою новітніх методологій аналізу є, безперечно, перспективою наукових досліджень.

Література

- Торкут Н. М.* Проблеми генези і структуризації жанрової системи англійської прози пізнього Ренесансу (малі епічні форми та “література факту”). Запоріжжя, 2000. 406 с.
- Василина К. М.* Англійський конні-кетчервіський памфлет в контексті шахрайської прози XVI століття : автореф. дис. ... канд.. філол. наук : 10.01.04. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Київ, 2001. 20 с.
- Гутарук О. В.* Жанрові новації Ніколаса Бретона-прозаїка в контексті творчих пошуків елізаветинської доби : автореф. дис. ... канд.. філол. наук : 10.01.04. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Київ, 2002. 18 с.
- Федоряка Л. Д.* Творчі пошуки Томаса Неша-сатирика в культурному контексті англійського Ренесансу : автореф. дис. ... канд.. філол. наук : 10.01.04. Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
- Тарасенко К. В.* Романістика Генрі Робертса в контексті англійської прози пізнього Ренесансу : автореф. дис. ... канд.. філол. наук : 10.01.04. Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
- Wright L.* Henry Roberts : patriotic propagandist and novelist. *Studies in Philology*. 1932. № 32. P. 176-199.
- Tiegel G.* Eine kritische edition von Henry Roberts' „A Defiance to Fortune” (1590) Köln : Universität zu Köln, 1973. 305 S.

Matussek K. D. Henry Robarts' "Pheander. The Maiden Knight". Kritische Edition und Interpretation. Köln : Universität zu Köln, 1974. S. C-CV.

Pask K. The Emergence of the English Author : Scripting the Life of the Poet in Early Modern England. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 218 p.

Lockey C. Brian Law and Empire in English Renaissance Literature. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 248 p

Roberts Henry Pamphlets [Тексти памфлетів] : електрон. версія URL : [https://ota.bodleian.ox.ac.uk/repository/xmlui/browse?value=H.%20R.%20\(Henry%20Roberts\),%20ofl.%201585-1616.&type=author](https://ota.bodleian.ox.ac.uk/repository/xmlui/browse?value=H.%20R.%20(Henry%20Roberts),%20ofl.%201585-1616.&type=author)

ТОЛМАТОВА А. О.

(Запорізький національний університет)

АНТРОПОНІМИ У ТРИЛОГІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ Н. К. ДЖЕМІСІН «THE BROKEN EARTH»

Працюючи на стику жанрів фентезі та наукової фантастики Н. К. Джемісін створила неймовірний альтернативний всесвіт, поринути в який читачам допомагає оригінальна система власних назв. В нашому дослідженні проаналізовано основні особливості антропонімікону даної трилогії та виділено шість ключових антропонімічних моделей, за якими автор утворює власні назви.

До першої моделі віднесено імена персонажів-орогенів (людей, наділених надзвичайними здібностями керувати геологічними процесами). Імена цих героїв пов'язані з назвами різновидів гірських порід чи мінералів, наприклад: *Syenite* (від англ. syenite – сієніт, різновид плутонічної магматичної породи), *Alabaster* (від англ. alabaster – алебастр, білий, мілкозернистий різновид кальциту), *Feldspar* (від англ. feldspar – польові шпати, група породотвірних мінералів), *Maxixe* (від англ. maxixe – максикс або синій берил, різновид берилів), і т.д.

До другої моделі включено імена героїв, які утворюються автором на основі їх зовнішніх ознак або особливостей їх поведінки, наприклад: персонаж *Ruby Hair* (від англ. *ruby* – темно-червоний, *hair* – волосся) – отримала своє прізвисько тому що мала незвичайний колір волосся; героїня *Shirk* (від англ. *to shirk* – ухилятися від чогось, прогулювати) – тому що одного разу хотіла ухилитися від виконання денних обов'язків, а її подруга *Peek* (від англ. *to peek* – крадькома поглянути) – тому що була дуже сором'язливою і постійно ховалась за спинами друзів, крадькома визираючи на людей, і т.д.

До третьої моделі віднесено загальну особливу формулу побудови імен населення світу автора. Так, у більшості персонажів повні імена будуються за наступним зразком: «ім'я + приналежність до каст + назва громади (місце проживання)», наприклад: *Innon Resistant Meov*, *Binof Leadership Yumenes*, *Tonkee Innovator Dibaris*, *Litz Strongback Metter*. Більшість індивідуальних антропонімів персонажів автор створює сама, однак деякі імена вона запозичує з вже існуючих та, інколи, видозмінює їх.

До четвертої моделі включено імена персонажів, які відносяться до каст «Lorist» і «Guardian». Їх особливість полягає у тому, що друга та третя частини повного імені героїв кожної каст є однаковими для усіх. Так, для каст «Lorist» імена утворюються за моделлю: «ім'я + Lorist + Stone», наприклад: *Renthree Lorist Stone*, *Mell Lorist Stone*; а для каст «Guardian» за моделлю: «ім'я + Guardian + Warrant», наприклад: *Schaffa Guardian Warrant*, *Nida Guardian Warrant*.

До п'ятої моделі віднесено імена персонажів штучно створеної раси надлюдей – «Stone Eaters». Вони будуються за особливою формулою: до основної індивідуальної морфеми імені героя додається спільний для усіх надлюдей словотворчий елемент «wha», наприклад: *Houwha*, *Gaewha*, *Remwha*, *Dushwha*, *Salewha*, *Bimniwha*, і т.д. Автор не мотивує вибір імені чи даної формули їх утворення у тексті.

До шостої моделі включено особливу формулу побудови імен персонажів-інженерів центрального міста Syl Anagist. Їх імена будуються за наступним

зразком: «посада Conductor + індивідуальне ім'я», наприклад: *Conductor Gallat*, *Conductor Pheylen*, *Conductor Stahnyn*.

Зазначимо, що залучення особливих моделей побудови власних назв виконує функцію створення ілюзії реальності подій шляхом ретельно продуманої системи номінацій та оригінального підходу автора. Що, стосується інших категорій ономастичного простору трилогії, то вони дуже різноманітні та потребують подальшого дослідження.

Література

Jemisin N.K. The Fifth Season. London : Orbit, 2015. 512 p.

Jemisin N.K. The Obelisk Gate. London : Orbit, 2016. 448 p.

Jemisin N.K. The Stone Sky. London : Orbit, 2017. 464 p.

ФЕДОРЯКА Л. Д.

(Криворізький державний педагогічний університет)

КОНЦЕПТ МАГІЧНОГО У ТВОРЧОСТІ Т. НЕША І В. ШЕКСПІРА (НА ПРИКЛАДІ ПАМФЛЕТУ «НІЧНІ ЖАХИ» І ТРАГЕДІЇ «МАКБЕТ»)

Звернення до етико-психологічної проблеми віри в магічне у творах пізньоренесансних літераторів – сатирика Т. Неша (1567-1600) і драматурга В. Шекспіра (1564-1616) – були спричинені тогочасною соціокультурною ситуацією. У елизаветинській Англії неабиякого розповсюдження й популярності набуло захоплення магією, демонологією, окультними науками, чорнокнижництвом і т.п., тобто сферою того, що не має нічого спільного з вірою у Всевишнього. Резонансні випадки зустрічей та спілкування англійців з нечистою силою та їхні заняття магічною практикою стали потрапляти на сторінки літературних творів. Одним із перших став анонімний памфлет «Новини з Шотландії» (1591), в якому детально описувався судовий процес над

відьмами. Другим, вочевидь, був памфлет Т. Неша «Пірс Безгрошовий» (1592), який не лише зафіксував ілюзорну зустріч пересічної людини з представником потойбічного світу, а й висвітлив позицію автора по відношенню до нього.

Подібним шляхом згодом пішов і В. Шекспір, коли у трагедії «Гамлет» (1601) зобразив шкідливий вплив нереального на поведінку людини. Втім, чи найрепрезентативнішими з точки зору реалізації концепту «магічного» у творах зазначених авторів є памфлет Т. Неша «Нічні жахи» та трагедія В. Шекспіра «Макбет», у яких вони демонструють протилежні позиції: у творі, датованому 1594 р., Неш спрямовує своє сатиричне перо на тих, хто займається «темною» практикою та вірить у існування потойбічних сил, а В. Шекспір у «Макбеті» (1604) відтворює наслідки доленосних відьомських передрікань.

До текстового простору памфлету «Нічні жахи» Т. Неш залучив ті суспільно-побутові реалії і персоналії, існування і значимість справи яких особисто він ставив під сумнів. Чорні сили (відьми, чаклуни, ворожбити, знахарі, цілителі, віщуни, астрономи, фізіономи, хіроманти), які асоціюються в письменника з темною частиною доби («нічними жахами»), а також всі ті, хто вступав у довірливі стосунки з представниками ірраціонального світу, є так званими персонажами цього памфлету. Основний ідейний задум письменника ґрунтується на його твердому переконанні в тому, що людина не має легковажно, необмірковано довірятися всьому, що їй пропонує сфера ірреального. А оскільки символізм мислення, притаманний Відродженню, породив *сліпу* віру у чудодійну силу алхімії, магії, астрології, то своїм моральним імперативом Неш вважає сатирично зобразити всю недосконалість діяльності численних магів, чаклунів, цілителів і т.д., аби допомогти читачеві розібратися в тому, чому не треба беззаперечно вірити *саме їм*.

На думку письменника, процес віщування майбутнього, який відбувається без Божого благословення, є справжнім ошуканством недолугих і довірливих клієнтів, а тому ворожбити відповідатимуть перед Богом у Судний день за інакомислення, бо «завжди говорять сумнівні речі, наче приховують більше, ніж можна казати вголос, і наче бояться, що в те, що вони кажуть, звичайні люди

раптом не повірять» [Неш 1594, с. 215]. Нищівній критиці сатирик піддає, зокрема, роботу хіромантів та фізіономів – шарлатанів, які беруться прогнозувати людську долю по обличчю та руці: «Ці пройдисвіти ще й свої закони встановлюють. Той, хто народився з великою долонею (кажуть вони) – невинуватий дурень і пустомеля... Живе собі десь якийсь відморожений, тупоголовий нездара, який по розрубаній корі дерева може наректи йому долю: чи довго воно проросте, чи з'їдять його черви й гусінь, чи пообпадають гілки, чи замерзне взимку, чи тертиметься об нього худоба, чи як там воно буде?... Хіба не безглуздо по зовнішніх рубцях чи по зморщеному обличчю та долоні людській віщувати майбутнє?!» [Неш 1594, с. 233-234].

Деякі сторінки «Нічних жахів» нагадують сонник, а письменник виступає в ролі людини, яка має здатність їх розшифровувати, – іронічні тлумачення виступають засобом авторського критичного ставлення до віри в нічні видіння: «Кажуть так: якщо на вечерю людина їсть птицю, то їй насниться, що вона літає; якщо рибу – плаває; якщо оленину – полює і т.д. Наче та перетравлена птиця, риба та оленина літала, плавала чи бігала в головах тих, кому вона наснилася; як би там не було, але скажу вам, що наші сновидіння залежать від того, що ми їли звечора» [Неш 1594, с. 244].

Критикуючи й заперечуючи, Т. Неш водночас прагне і переконати потенційних читачів в недосконалої нічних пророцтв у порівнянні з єдиною правильною вірою у Бога, закликає їх обережно ставитися до всіх надприродних явищ, піклуватися про чистоту душі. Експлікація позиції сатирика виражається в таких словах: «Хіба в нас немає іншої віри, крім як у язичницькі побрехеньки, у непевні нічні видіння, совиний крик, солов'їне тьохкання, жаб'яче квакання, які можуть тримати нас у страху через найменшу шкоду?... Хіба можна бути в захваті від усякої бридоти, що веде нас до морального розтління...?» [Неш 1594, с. 250].

Саме про віру в видіння та віщування йдеться у «великій» трагедії В. Шекспіра «Макбет», що була написана через десять років після Нешевого памфлету. У сюжетній лінії трагедії так звані магичні персонажі (відьми та

примари) відіграють напрочуд важливу роль, але автор драматичного твору, на відміну від свого колеги-памфлетиста, не демонструє свого викривального ставлення до заняття магією і віри в заклинання.

Трагедія розпочинається з того, що три відьми (важливими атрибутами ворожіння яких є котяче нявкання, жаб'яче квакання, а також варіння чудодійного зілля) пророкують Макбетові три прийдешні зміни, зокрема, останнім пророцтвом іде звістка про його майбутній королівський титул. У процесі розгортання нарації стає очевидним, що два перші чаклування дуже швидко збуваються, а титулу ще доводиться чекати. Через певний час король Макбет уже за власним бажанням звертається до відьом зі своїми запитаннями, ті викликають примар, які віщують Королеві майбутнє. Перше пророцтво звучало так:

«Макбет, Макдуфа бережись,
Макдуфа, пана файфського» [Шекспір 1604, с. 209].

Друга пересторога була наступною:

«Лий кров, грай людьми. Ти долею захищений від всіх,
хто жінкою народжений» [Шекспір 1604, с. 210].

Третє передбачення не одразу стало зрозумілим королеві:

«Будь сміливий, як лев. Ніяким ворогом і бунтом
Ти переможений не будеш, поки не піде напереріз
На Дунсінанську гору Бірнамський ліс» [Шекспір 1604, с. 210].

На цьому віщування закінчуються, потойбічні істоти зникають, залишивши Макбета наодинці з роздумами і невизначеністю. У заключній дії трагедії читаємо, що на бік короля стають його дружина та інші віддані правителю жінки, а коли на замок війною пішов Бірнам, йому відрубують голову Макдуф, – тож всі заклинання здійснюються.

Як бачимо, В. Шекспір, як і Т. Неш, у своїй трагедії також звертається до теми віри в надприродну силу. Драматург теж дає зрозуміти, що дійові особи прислухуються до передбачень, адже подібні віщування збуваються – мають властивість готувати їх до щасливих моментів життя і застерігати від майбутніх

невдач. Вочевидь, на імпліцитному рівні Шекспір все ж розділяє погляди тих англійців, які в складних ситуаціях не в останню чергу ввіряли свою долю не Вищій силі, а земним провісникам майбутнього. У цьому контексті треба врахувати той факт, що трагедія «Макбет», написана в час, коли в інквізиційних багаттях спалювали звинувачених у відьомстві жінок, відкрито стверджує факт віри англійців у потойбічне. Втім, водночас існує й думка, що Шекспіровому Макбетові явилися «незвичайні» відьми, три «віщі сестри», тобто древні богині долі або якісь інші *чарівні і знаючі жінки*, а не *злі чорні істоти*.

Попри різні позиції двох елизаветинських літераторів Т. Неша і В. Шекспіра у зображення концепту магічного – експліцитно засуджувальної та імпліцитно стверджувальної – треба зазначити, що обидва автори у своїх різножанрових творах відтворюють правдиву і цілісну картину функціонування сфери «магічного» у тогочасному суспільстві – появу літератури про надприродні «небожі» сили, зародження і розповсюдження окультних практик, зростання численності, популярності і авторитету «чорних» магів, а внаслідок цього і пожвавлення людського інтересу і віри у їхні прогнози. Більше того, у аналізованих творах Т. Неша і В. Шекспіра, що є полярними за своїм емоційним забарвленням, порушується злободенна для пізньоренесансної Англії етико-психологічна проблема віри, основними складовими якої є протилежна рецепція «магічної» царини тогочасними англійцями, а також можливість їхнього вибору між вірою в потойбічні та Вищу силу.

Література

Шекспир В. Макбет : [трагедія] / В. Шекспир. *Отелло. Макбет*. Пер. с англ. Б. Пастернака. Санкт-Петербург : Азбука-Классика, 2004. С. 145-246. (Першотвір).

Nash Nh. Terrors of the Night : [памфлет]. Nh. Nash. *The Unfortunate Traveller and other Works* / [ed. by J. B. Stean]. London : Penguin Books, 1985. P. 208-250. (Першотвір).

МУЛЬТИМОДАЛІСТИКА ЯК СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЙ

У лінгвістичних студіях ХХІ століття функціонує одночасно кілька термінів на позначення процесів та явищ, в основі яких лежать гетерогенні модуси. Аналізуючи писемні та усні конструкти, учені переважно вдаються до використання термінів *креолізованість*, *полікодовість* та *мультимодальність* [Макарук 2018].

Мультимодальність як лінгвістичне явище привернуло увагу лінгвістів (Г. М. Голідея, Дж. Лайонза, Т. ван Люена, М. О'Тула, Дж. Лемке, В. Онга, Ч. Форсвіла, та ін.) з кінця ХХ ст. Створення та застосування новітніх технологій активізувало застосування мультимодальних засобів для передачі інформації, що підвищило інтерес учених до мультимодальності тексту та розвитку подальших досліджень у цій сфері.

Весь процес комунікації був завжди мультимодальним [Kress 2010, с. 79]. Розвиток сучасних лінгвопрагматичних досліджень характеризується поєднанням конвергентних та дивергентних процесів, які в свою чергу сприяють виокремленню нових лінгвістичних напрямів та їхньому розвитку в конкретній проблематиці [Nørgaard 2009, с. 141]. Такий розвиток викликає зацікавлення лінгвістів щодо вивчення явища мультимодальності в різних видах комунікації.

Слід зазначити відсутність універсального визначення поняття «мультимодальності». Зокрема Г. Крес пропонує наступне визначення поняття: «Мультимодальність є теорією, яка розглядає процес спілкування через варіативність модусів, які в свою чергу представлені усним мовленням, письмом, жестами, візуальними елементами тощо» [Kress 2010, с. 15]. На думку Г. Креса та Т. ван Люена, саме модус є каналом передачі інформації між

комунікантами [Kress 2001, с. 48]. Модуси – це семіотичні ресурси, що дають можливість для одночасної реалізації дискурсивно-комунікативної практики та різних типів інтеракції її учасників [Kress 2001, с. 21]. Мультиmodalьна комунікація вимагає залучення кількох типів модусів одразу. Насамперед це стосується тексту та джерел ілюстративного характеру [Івасишин 2019].

Мультиmodalістика як сучасна парадигма лінгвістичних студій, зорієнтована на багатовекторний аналіз вербальних засобів та модусів, привертає увагу багатьох дослідників. У лінгвістичних студіях мультиmodalьність розглядається як процес спілкування із використанням різних модусів: письма, усного мовлення, жестів, візуальних образів тощо [Kress 2010, с. 79].

Досліджуючи феномен мультиmodalьності, вчені дійшли висновку, що комунікація є мультиmodalьною за своєю природою, а усне мовлення не можна тлумачити окремо від невербального складника. Писемне мовлення без урахування зображень, розміщення тексту, типографічних особливостей і кольору є неповним і складним для розуміння.

Як наслідок, мультиmodalьна лінгвістика розглядає властивості різних модусів, способи, у які вони інтегровані в мультиmodalьних текстах і комунікативних ситуаціях.

Література

- Івасишин М. Р.* Мультиmodalьність англomовного коміксу : лінгвальний і екстралінгвальний виміри : дис. ... канд. філ. наук : 10.02.04 / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2019. 404 с.
- Макарук Л. Л.* Мультиmodalьність та полікодовість у сучасних лінгвістичних студіях: школи, постаті, підходи. *Науковий журнал*. 2018. № 9. С. 133–142.
- Kress G.* *Multimodality : A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. New York : Routledge. 2010. 212 p.
- Kress G., van Leeuwen T.* *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. Vol. 312. London : Arnold, 2001. 152 p.
- Nørgaard N.* *The Semiotics of Typography in Literary Texts A Multimodal Approach*. *Orbis Litterarum*. 2009. Vol. 64. № 2. P. 141–160.

**СПЕЦИФІКА ГЕНДЕРНИХ СТОСУНКІВ У РОМАНІ «ПАНДОСТО.
ТРІУМФ ЧАСУ» (1588) РОБЕРТА ГРІНА**

Любовно-авантюрний роман «Пандосто» (1588), створений англійським ренесансним романістом та драматургом Робертом Гріном, є одним із найвідоміших творів цього автора. Саме він став основним сюжетним першоджерелом п'єси Вільяма Шекспіра «Зимова казка» (1611). Тож не дивно, що вивченню роману «Пандосто» присвячена велика кількість літературознавчих досліджень (наукові розвідки С. Р. Менца [Mentz], Т. Е. Мюссіо [Mussio 2000], О. Склярової [Склярова] та багатьох інших).

Сюжет Грінового роману концентрується навколо трагічної історії розвитку сімейних стосунків короля Богемії Пандосто, який приревнувавши дружину Белларію до свого кращого друга короля Сицилії Егістуса, руйнує долі близьких людей. Ревнощі стають причиною загибелі Белларії. Окрім того, король зрікається новонародженої доньки Фавнії та відправляє човен із нею у відкрите море. Однак, дівчинці вдається вижити, вона зростає у родині названих батьків та згодом закохується у принца Сицилії Дорастуса. Король Сицилії виступає проти одруження сина з донькою звичайного пастуха, тож закохані вирішують покинути рідну країну, аби мати змогу одружитися. Зрештою вони прибувають до Богемії, де король Пандосто, який так і не знайшов собі нової дружини, закохується у Фавнію. Дівчина не відповідає йому взаємністю, і розгніваний Пандосто ув'язнює Дорастуса. Невдовзі всім стає відомо про королівське походження Фавнії, тож Пандосто розуміє, що домагався близькості від власної доньки. Усвідомивши весь трагізм і ганебність власного становища, король Богемії накладає на себе руки, а молодята щасливо одружуються.

Художні образи головних героїв «Пандосто» є оригінальним втіленням тогочасних гендерних стереотипів. Під час створення роману, Роберт Грін приділяє особливу увагу дослідженню психології короля Богемії та опису його психічного стану. Серед винуватців трагедії, що сталася із родиною Пандосто, письменник виділяє Фортуна, сліпі ревності та характер самого короля, який не зміг опанувати власні емоції. Надмірна емоційність, схильність до афектів постають як риси, що контрастують з ідеалом маскуліності. Недарма Роберт Грін зауважує, що «серед усіх пристрастей, що вирують у людських розумах, жодна не завдає більшої шкоди, ніж інфекційна хвороба ревності». [Greene, с. 4] Письменник жодним чином не намагається виправдати короля, натомість, він робить особливий акцент на невинуватості інших головних героїв твору у тому, що сталося.

Так, автор щиро співчуває нещасній Белларії, яку було безвинно звинувачено у подружній зраді. У творі, Роберт Грін фактично описує ситуацію, що могла трапитися із будь-якою жінкою. Ніщо не заважало би чоловіку-деспоту, якого природою наділено більшою силою, владою та суспільним статусом, знущатися зі створіння слабшого і беззахисного. Белларія ніяким чином не могла захистити себе від Пандосто та його люті. Можливо, навіть не мала бажання захищатися, адже щиро та сліпо кохала власного чоловіка.

До дочки Белларії Фавнії Фортуна була більш прихильною. Дівчина зустріла принца Дорастуса, який наділений усією сукупністю чеснот романічного високого героя. І навіть коли Пандосто ув'язнив Дорастуса, намагаючись змусити дівчину стати його дружиною, її позиція залишалася непохитною. Фавнія морально була вищою за деспота Пандосто, за що Фортуна винагородила її щасливим шлюбом.

Всі жіночі образи у романі «Пандосто» наділені виключно позитивними якостями і втілюють ренесансний ідеал жіночності у декількох його іпостасях: дружина, матір, донька, кохана. Так, Белларія є чесною жінкою, турботливою дружиною й матір'ю, Фавнія – дівчиною, здатною на справжнє кохання і

готовою за нього боротися, Мопса стала гарною прийомною матір'ю для Фавнії, а отже їй також були властиві сердечність та співчуття. У цьому контексті, не дивним є той факт, що ще за життя Роберт Грін отримав титул «жіночого Гомера», письменника-захисника жіночої репутації та улюбленця жіночої аудиторії.

Література

Склярова Е. Ренессансно-маньеристические тенденции в истолковании темы судьбы и времени в романе Р. Грина «Пандосто» URL : <https://md-eksperiment.org/post/20171026-renessansno-maneristicheskie-tendencii-v-istolkovanii-temy-sudby-i-vremeni-v-romane-r-grina-pandosto>

Greene R. Pandosto The Triumph of Time URL: <http://www.oxford-shakespeare.com/Greene/Pandosto.pdf>

Mentz S. R. Wearing Greene : Autolycus, Robert Greene and the Structure of Romance in “The Winter’s Tale”. The University of Chicago Press. *Renaissance Drama, New Series*. Vol. 30. Institutions of the Text (1999-2001). P. 73-92

Mussio T. E. Bandello’s “Timbeo and Fenicia” and “The Winter’s Tale. *Comparative Drama*. Vol. 34. № 2 (Summer 2000). P. 211-244

ХОМА В. І.

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

ЧАСОПРОСТІР ПОСТАПОКАЛІПТИЧНОГО РОМАНУ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ “АНГЛІЙСЬКИЙ ПАЦІЄНТ” МАЙКЛА ОНДАТЖЕ)

Постапокаліптичну літературу традиційно пов’язують із спробами художнього осмислення наукових і соціальних тенденцій сучасності, що здатні привести людство на грань виживання, а також можливих наслідків глобальних катастроф – техногенних, екологічних і військових. У канадській літературі апокаліптичне письмо, як вважають критики, не набуло значного розвитку,

оскільки в Канаді не було серйозних апокаліптичних очікувань, порівняно з іншими країнами та регіонами світу. Однак і в канадській літературі другої половини XX століття постапокаліптика стала синонімом повного знищення та ядерного кінця світу [Pesch]. Одним з найбільш репрезентативних постапокаліптичних творів є роман Майкла Ондатже “Англійський пацієнт” (1992), який відносять до жанру історіографічного метароману [Ежов 2003, с. 18]. Постапокаліптичний наратив цього твору реалізує два аспекти поетики постмодернізму: відчуття часу, вирваного з лінійної структури історії і проект майбутнього, яке можна наповнити фрагментами переглянутої історії. Постійний збіг та переплетіння минулого, сьогодення та майбутнього у розгортанні сюжету підривають будь-яку спробу прочитання роману “Англійський пацієнт” як лінійної та послідовної історії.

В романі застосовано складні структури оповіді та вигадано мову для “невимовних” подій та почуттів, надано голос тим, хто вижив, але не проголошує себе “переможцями” війни. Апокаліпсис другої світової війни зруйнував долі та ідентичність персонажів роману. Відповідно, М. Ондатже відтворює в романі постапокаліптичний пейзаж: безповоротно зруйновані фізичні реалії будинків, ландшафтів та міст, що спотворює уявлення про порядок, узгодженість та стабільність, властиву матерії. Часопростір у романі є динамічним: події переносяться з італійської вілли 1945 року, де персонажі знаходять притулок, у 1930-ті роки, в північну Африку, у Велику Британію 1940-х років, а у спогадах персонажів – у Канаду та Індію.

На просторово-топологічному рівні в романі представлено два локуси: вілла, яка є відносно закритим простором, – це простір-притулок, де можна сховатися, знайти порятунк, і пустеля – безмежний “порожній” простір, який символізує ідею Апокаліпсису. Як наголошує М. Сімпсон, роман “Англійський пацієнт” візуалізує “настання ядерної доби, що підриває нації та людей на всіх точках імперської карти минулого часу та простору, минулої межі історичної уяви, таке забуття неможливе, тому що викликає люті жалоби” [Simpson, с. 229]. Ця люті через скорботу пронизує роман М. Ондатже. У ньому

представлено кілька людей, які раптом опиняються у світі після падіння, в якому і фізична, і психічна реальність стали дуже крихкими. Роман фіксує парадоксальну спробу героїв і забути, і запам'ятати свої апокаліптичні переживання, намагаючись відновити своє життя, щоб віднайти себе в післявоєнному світі.

Отже, роман “Англійський пацієнт” як роман апокаліпсису має специфічну структуру художнього часу – присутність минулого в кожному моменті теперішнього. Так само художній простір поєднує два взаємозв’язані ландшафти: ландшафт культури (вілла) і ландшафт природи (пустеля), які матеріалізують минуле і теперішнє персонажів і тим утворюють складний оповідний лабіринт.

Література

Ежов П. С. Художественное своеобразие прозы М. Ондатже : эволюция творчества : автореф. дисс.... к. филол. н. 2003. С. 18.

Pesch, J. (1997) Post-Apocalyptic War Histories : Michael Ondaatje’s “The English Patient”. *Ariel-a Review of International English Literature*. Vol. 28. P. 117-140.

Simpson, M. (1994) The Postcolonial English Patient. *Minefield Readings : Essays on Canadian Writing*. Vol. 53. P. 229.

ШЕВЧУК О. В.

(Запорізький національний університет)

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ВІДМІНКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Питання про відмінкову систему іменника та функціонування відмінкових конструкцій є одним з найбільш дискусивних у теоретичній граматиці сучасної англійської мови. Саме це і зумовлює **актуальність** обраної проблеми дослідження. Категорія відмінка іменника – це граматична категорія складного характеру. Складність її пояснюється зв’язком із семантичною,

синтаксичною і морфологічною структурами мови.

Як зауважує О. С. Кубрякова, «описати систему частин мови – це описати, по-перше, конституюючі риси її одиниць (охарактеризувати частини мови як прототипічні категорії), по-друге, типи представлених у системі зв'язків (як ієрархічних, так і синхронно-релевантних опозицій, у першу чергу – протиставлення імені і дієслова), і, нарешті, по третє, процеси, що пов'язують між собою окремі частини мови» [Кубрякова 2004, с. 133].

Сучасні лінгвісти ретельно розробили питання сполучуваності іменника, процедурні моменти побудування відмінкових конструкцій, констатували факт необмежених можливостей сполучуваності іменника та унікальний потенціал відмінкових конструкцій.

Відмінкова конструкція – це граматично впорядкований ряд слів із іменником у якості головного компонента, утворений шляхом детермінації певного лексико-граматичного розряду слів (NN.N'sN) або синтаксичними конструкціями (N of N). Відмінкові конструкції безпосередньо зорієнтовані на змістовне інформування, тому на них переноситься основне комунікативне навантаження. Н. І. Дроф'як відмічає, що така здатність концентрувати в собі основну інформацію є проявом мовної економії, оскільки вона уможлиблює подання широкого змісту в скомпресованому вигляді [Дроф'як 2010, с.28]. Завдяки номінативному характеру та функціональній рухливості відмінкові конструкції значно активізувались щодо їх вживаності у мові, що є наслідком екстралінгвістичної тенденції до точнішого та більш економного викладення змісту.

Необхідність вираження найрізноманітніших думок при обмеженій кількості мовленнєвих одиниць втілюється через різноманітне їх поєднання у двокомпонентні типи відмінкових конструкцій: *school reform, policy change, people's needs, party's regulations*.

Поняття «відмінок» в граматичних описах має неоднакове витлумачення. Упродовж усієї лінгвістичної традиції термін відмінок, поряд із позначенням формальних трансформацій імені, використовувався й для фіксації різних

смысловых відношень, що передаються поєднанням дієслова з відповідним іменником. У сучасній лінгвістиці існують два застосування терміна відмінок – формальне і семантичне. Семантичні відмінки мають вираження тим чи іншим способом у будь-якій мові [Гладкий 1999, с. 50]

Доходимо висновку, що відмінкові конструкції здатні концентрувати в собі такий зміст, який може бути виражений у поширеному чи складному реченні. Це є свідченням неабиякої потенційної можливості поданого типу конструкцій як представника малого синтаксису. Однак, малий синтаксис формується, перш за все, синтагматичною віссю мови, а це означає, що можливості утворення таких конструкцій закладені в співставних значеннях слів, які входять до їх складу.

Література

Гладкий А. В. набросок формальной теории падежа. *Вопросы языкознания*. №5. 1999. С. 50 – 51.

Дроф'як Н. І. Субстантивна конструкція як одиниця малого синтаксису. Н. І. Дроф'як. Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. С. 227-229

Кубрякова Е. С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке. Роль языка в познании мира. Части речи с когнитивной точки зрения. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 560 с.

Наукове видання

Тези доповідей

XII Міжнародної наукової конференції

“Іноземна філологія у ХХІ столітті”

Відповідальний за випуск: Єнікєєва С. М.

Технічний редактор: Залужна М. В.